

الرَّد الوافر على الأثيم الفاجر

حديث رسول الله ﷺ وأولاد

مؤلف:

فقيه شيخ الإسلام ابن القيم

حفظه الله تعالى

مكتبة محمد بن عبد الله

منگل مارکیٹ بیرون گنج پشاور

0301-8828402

الرَّدُّ الْوَافِرُ عَلَى الْأَيْثِمِ الْفَاجِرِ

یعنی

د یار رسول الله آواز

مؤلف

ابو محمد امین الله البشای

حَفِظَهُ اللهُ تَعَالَى

مکتبہ محمدیہ

منگل مارکیٹ بیرون کنج پیمپور

کل حقوق محفوظ دی

کتاب ————— «دیارسول اللہ آواز» (بے مطلبہ چغہ)

مؤلف ————— شیخ القرآن والحديث ابو محمد امين الله

البشاورى حفظه الله وزعه

کمپوزنگ ————— ابو زهير سيف الله البشاورى (عفى الله عنه)

تاریخ ————— (۱۴۳۱ھ محرم الحرام ۲۹)

طبع دوم ————— الموافق (۲۰۱۰/۱/۱۵ء)

ناشر

مکتبہ محمدیہ

بیرون گنج گیت منگل مارکیت پینسور بنار

03018828402 ولی الله

الْحَمْدُ لِلَّهِ، نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ
 أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مِنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضِلُّ
 فَلَا هَادِيَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ
 وَرَسُولُهُ ۝

اما بعد : الله رب العالمين خپل رسول محمد ﷺ ټول
 امت ته راليرله دى، دى دپاره چه امت كنى د الله په ذات او
 صفاتو يقين راشي او د ايمان او د توحيد په نور باندې
 رنگ شى، او د هر قسېم شرك، كفر، بدعت او د ضلال نه
 بچ پاتې شى، او دا په هر نېي فرض وي چه هغه به خپل
 امت ته د خير خبرې وړاندې كوي او د ټولو غلطو او شري
 خبرو نه به ئې منع كوي لكه دا خبره په صحيح حديث د
 مسلم (۱۲۶/۲) او ابن ماجه (رقم : ۳۹۵۶) كېن راغلي ده
 (إِنَّهُ لَمْ يَكُنْ نَبِيٌّ قَبْلِي إِلَّا كَانَ حَقًّا عَلَيْهِ أَنْ يَذُلَّ أُمَّتُهُ عَلَى مَا
 يَعْلَمُهُ خَيْرًا لَهُمْ وَيُنْذِرَهُمْ مَا يَعْلَمُهُ شَرًّا لَهُمْ..... الحديث).

(زمانہ مخکبش ہیخ نبی داسے نشته چه مگر په هغه باندے دا لازم وه چه خپل امت ته به هغه خیر بنائی کوم چه ده ته معلوم دے او یروی به ئے د هغه شر نه چه ده ته معلوم دے)۔

نو که یو سرے وائی چه دا مسئله در رسول الله ﷺ نه نقل شوی نه ده، لیکن د خیر خبره ده، نو عمل پرے مستحب دے، نو غلط وائی، ددے مذکوره حدیث نه مخالف ده۔

نو هره مسئله باندے دلیل د قرآن او د سنت صحیحه او د اجماع نه پیش کول فرض دی، که هغه د عقیدے مسئله وی او که د احکامو سره تعلق لری۔

هرکله چه دا معلومه شوه نو دلته بعضے ناپوهانو یوه مسئله خلقو ته پیش کړې او پیش کوی ئے بلکه په مساجدو کبش ئے لیکي او خوک چه په هغه مسئله رد کوی، نو هغوی ورته کافر او ښه وائی، نوراحیئ چه دا مسئله په قرآن او سنت کبش او گورو، حکم چه د اختلاف د ختمولو دپاره الله تعالی قرآن او احادیث رالیږلی دی۔

الله تعالی فرمائی: ﴿فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ

وَالرَّسُولُ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، ذَلِكَ خَيْرٌ
وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٥٩﴾ (النساء / ۵۹)

(که ستاسو په څه خبره کښ جگړه راشی نو الله او د
هغه رسول ته ئې واپس کړی، که چرې ایمان لری په الله او
په ورځ روستنی، دا کار ډیر غوره او بنائسته انجام والا دی)
علامه ابن کثیر ددې آیت لاندې لیکي: «هرخوځ چه
فیصله د الله کتاب او در رسول الله ﷺ سنت ته نه پیش
کوی نو هغه کافر دی»۔ (تفسیر ابن کثیر ۱/ ۵۱۸)

او هغه مسئله دا ده چه آیا «یا محمد» او «یا رسول الله»
وئیل در رسول الله ﷺ د وفات نه روستو یا د وړاندې (جدا)
ځای نه غائبانه آواز کول جائز دی او که نه؟ ددې مسئله
تحقیق تاسو دلته اوگوری او بیا د ځان سره انصاف او کړی،
او دا اووایی چه «اللَّهُمَّ اسْتَهْدِيكَ لَارْشِدِ أَمْرِي»

(ای الله! زه تانه د ډیر هدایت والا خبره غواړم)۔

او په اخلاص سره داسې اووایی:

﴿إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾

(ای الله! ما ته نیغه لاره اوښایه!)

او هغه اوگده دعاء اولوله کومه به چه رسول الله ﷺ په

تہجد و کنبس لوستلہ :

(اَللّٰهُمَّ رَبَّ جِبْرَائِيْلَ وَمِيْكَائِيْلَ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ) تر
آخر پورے۔ نو اللہ پاک بہ حق در نصیب کری، ہر طرف تہ
چہ وی۔

او ددے رسالے باعث پہ مونہ باندے ڊیر علماء وو او
مولوی اسد اللہ ننکڑھاری ماتہ یوہ رسالہ راوړلہ چہ د
هغه نوم «احسن المآرب» دے او پہ هغه کنبس ئے غیر اللہ تہ
چغہ وهل جائز کری دی، او هر غائب تہ آواز کول ئے حلال
گنړلی دی چہ د هغه رسالے نہ زمونږ گرد و نواح ډیرو
مبتدعینو استدلالات کول حُکھ د دوی پہ نزد د شامی
عبارت د قرآن او حدیث نہ زیات اہمیت لری، شامی حُثَّ
چہ هرہ تورہ کرخہ د دوی پہ نزد معتبر دلیل دے، تردے چہ
یو پہ نوم مُلا ما پسے د ډیرو کتابونو حوالے راوړلے چہ
هغه کتابونہ هغه لیدلی هم نہ دی، لیکن د دغه مذکورہ
رسالے نہ ئے لیکل کری وو۔

او ددے مثال حدیث کنبس دے : (اَلْمُتَشَبِّعُ بِمَا لَمْ يُعْطَ
كَلاِبِسِ ثَوْبِي زُوْرًا) (بخاری ۷۸۵۱/۲) مسلم (۲۰۶/۲)
ترمذی (۲)

(چالہ چہ یو صفت نہ وی ورکریے شوے او هغه ئے خان
کبش بنکاره کوی، دا داسے دیے لکه د دروغو دوه جامے ئے
چہ اغوستی وی)

نوزۀ اوس - ان شاء الله - پدے رسالے سره جواب ورکوم
تہول اهل بدعت تہ او هغوی دے دا اوگوری او دارسالہ
یواخے دا مسئلہ نہ ذکر کوی بلکہ دا مشتملہ ده پہ دیرو
قواعدو او اصولو او دلائل شرعیو باندے نو - ان شاء الله -
چہ زیاتہ مفیدہ به وی، حکم چہ ما پہ خوب کبش ددے
کسانو رغرول او ذلیل کول لیدلی دی، پس د استخارے
کولونہ۔

دے رسالہ کبش به د حق دلائل مخکبش ذکر کیڑی
تفصیلاً او بیابہ د باطل پرستو خہ دلیلونہ او د هغه
صحیح جوابونہ ذکر کیڑی - ان شاء الله۔

وما توفیقی الا بالله علیہ توکلت والیہ انیب۔

(ثلاثاء صفر المظفر ۲۰/۱۴۱۲ هجری)

د حق پرست د لیلونه او تائیدات

هره مسئله قرآن او سنت کښ شته نو اول دهغه نه
دلیل ذکر کول ضروری وی او قرآن او سنت ناقص نه دی
لکه څرنگ چه باطل پرست دا غلط گمان لری :

اول عظیم دلیل د قرآن کریم نه :

(قال الله تعالى في قوله الصادق :

﴿لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا ۚ
قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنْكُمْ لِوَاذًا ۚ فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ
يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

(سورة النور آیت ۶۳ پاره ۱۸)

(الله رب العزت فرمائی: مه گرځوئ آواز رسول الله ته په
خپل مينځ کښ داسه لکه تاسو چه يو بل ته آواز کوئ،
الله هغه کسان پيژنی چه ستاسو نه پتيری، پس اودى
يريری هغه کسان چه در رسول الله ﷺ د امر او حکم
خلاف کوئ چه يا خوبه پرې فتنه راشی او يا به ورسيړی

دوی ته دردناک عذاب)

دا د آیت حاصل دا دی. د دې آیت کریمه په تفسیر کښ
د حق پرست علماؤ تفسیرونه او گوره!

علامه ابن کثیر (۳۰۶/۳) کښ فرمائی:

(قَالَ الضُّحَّاكُ: كَانُوا يَقُولُونَ يَا مُحَمَّدُ يَا أَبَا الْقَاسِمِ
فَنَهَاهُمْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْ ذَلِكَ إِعْظَامًا لِلنَّبِيِّ ﷺ قَالَ فَقُولُوا يَا
نَبِيَّ اللَّهِ، يَا رَسُولَ اللَّهِ وَهَكَذَا قَالَ مُجَاهِدٌ وَسَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ
وَقَالَ قَتَادَةُ: أَمَرَ اللَّهُ أَنْ يُهَابَ نَبِيُّهُ ﷺ وَأَنْ يُجَلَّ وَأَنْ يُعْظَمَ
وَأَنْ يُسَوَّدَ)

(ضحاک وئیلی چه صحابه کرامو به رسول الله ﷺ ته
یا محمد او یا ابا القاسم وئیلو نو الله تعالی د دې نه منع کړل
دپاره د تعظیم د نبی ﷺ او ورته ئې اوفرمايل: چه داسې
وايي یا نبی الله او یا رسول الله. دغه شان خبره مجاهد او
سعيد بن جبیر کړیده او قتاده وئیلی دی چه الله تعالی
حکم فرمائیله دې چه د هغه د نبی د حکم نه هیبت او کرې
شی او د هغه تعظیم او اجلال او اکرام او کرې شی).

حاصل دا دی چه دې آیت کښ الله پاک د (یا محمد) د
وئیلو نه منع کړې ده، ځکه دا د نبی ﷺ په ادبي ده، او د

نبی علیه السلام مشروع تعظیم کول پکار دی، دایو
تفسیر دے پدے آیت کښ نو چه قرآن د (یا محمد) نه منع
اوکړه نو بیا کوم کس دے چه هغه پدے کښ اجازت
ورکړی او که نه دا آیتونه ستاسو په نزد هیڅ حقیقت نه
لری یا منسوخ شوی دی، لکه په هر ځای کښ دا خلق
وایی چه دا منسوخ شوی دی او دا منسوخ دی، دارنگه د
قرآن په مقابله کښ د بل کتاب هیڅ حیثیت نه شته، چه
انسان هغه پیش کړی او دا به مفصله روستوراشی-
دارنگه اوگوره تفسیر قرطبی ۱۲/۳۲۲)

(يُرِيدُ، يُصِيحُ مِنْ بَعِيدٍ يَا اَبَا الْقَاسِمِ بَلْ عَظُمُوهُ كَمَا قَالَ فِي
الْحُجَرَاتِ) - (یعنی مراد د الله تعالی دا دے چه د وړاندې نه
چغې وهل مه کوی بلکه در رسول الله ﷺ تعظیم اوکړی)-
دارنگه تفسیر علاء الدین الخازن (۳/۳۶۵) کښ دی:
(وَقِيلَ مَعْنَاهُ لَا تَدْعُوهُ بِاسْمِهِ كَمَا يَدْعُو بَعْضُكُمْ بَعْضًا يَا
مُحَمَّدُ، يَا عَبْدَ اللَّهِ وَلَكِنْ فَخْمُوهُ وَعَظُمُوهُ وَشَرَّفُوهُ الخ) -

(معنی دا ده چه په نوم باندې رسول الله ﷺ ته آواز مه
کوی لکه یو بل ته چه آواز کوی داسه مه وایی: یا محمد
یا عبد الله بلکه عزت او عظمت در رسول الله ﷺ اوساتی).

علامه محمد بن احمد جزى الكلبنى په كتاب
التسهيل (۱/۱۹۳) د سورة المائدة د آيت ﴿ اِذْ قَالَ
الْحَوَارِيُّونَ يَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ ﴾ لاندې ليکلى دى :
«نِذَاؤُهُمْ لَهُ بِاسْمِهِ دَلِيلٌ عَلَى اَنَّهُمْ لَمْ يَكُونُوا يُعْظَمُونَ
كَعَظِيمِ الْمُسْلِمِينَ لِمُحَمَّدٍ ﷺ فَانَّهُمْ كَانُوا لَا يُنَادُونَهُ
بِاسْمِهِ» -

مطلب دا دې چې جواريون د عيسى عليه السلام نوم
مبارك واخستو په آواز كولو كېن دا دليل دې پدې چې
دوى به د خپل نبى دومره اكرام او ادب نه كولو لكه چې
مسلمانانو او صحابه كرامو د محمد ﷺ ادب كولو ځكه
د ټولو مسلمانانو صحابه كرامو طريقه دا وه چې رسول الله
ﷺ ته به دوى په نوم آواز هېچرې نه كولو، دا دليل دې
پدې چې د ټولو صحابه كرامو اجماع ده پدې چې په «يا
محمد» سره آواز كولو د محمد ﷺ په ادبى ده او په ادب
شخص له به الله پاك سخته سزا وركوي، او كه عقیده
ورسره هم غلطه لري نو بيا خو هلاكت در هلاكت دى. دا
عبارت تفصيل سره مطالعه كړه.

دارنگه اوگوره تسهيل (۳/۷۳) :

«وَالْقَوْلُ الثَّانِي أَنَّ الْمَعْنَى لَا تَدْعُوا الرَّسُولَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

بِاسْمِهِ»

(یعنی رسول الله ﷺ ته په نوم آواز مه کوی)

دارنگه علامه المفسر الشوکانی فرمائی:

«وَأَخْرَجَ عَبْدُ الْغَنِيِّ بْنُ سَعِيدٍ فِي تَفْسِيرِهِ وَابْنُ نَعِيمٍ فِي

الدَّلَائِلِ عَنْهُ أَيْضاً أَيْ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ فِي الْآيَةِ: لَا تَصِيحُوا

بِهِ مِنْ بَعِيدٍ يَا أَبَا الْقَاسِمِ وَلَكِنْ كَمَا قَالَ اللَّهُ فِي الْحُجُرَاتِ»-

(د سعيد بن جبیر او د نورو مفسرينو نه نقل دی چه

رسول الله ﷺ ته په نوم د (یا محمد) سره آواز مه کوی، او

دارنگه د وړاندې نه ورته چغه مه وهی)-

دارنگه دا معنی پدې لاندینو تفاسیرو کېږي او گوري:

ایسر التفاسیر (۲۵۹/۳) المدارك (۳۶۵/۳) علی هامش

الخازن، روح المعانی د علامه آلوسی (۲۲۵/۱۸) قال:

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ وَابْنُ مَرْدَوَيْهِ وَابْنُ نَعِيمٍ فِي الدَّلَائِلِ عَنْ

ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كَانُوا يَقُولُونَ يَا مُحَمَّدُ، يَا أَبَا الْقَاسِمِ فَتَنَاهُمُ

اللَّهُ عَنْ ذَلِكَ بِقَوْلِهِ سُبْحَانَهُ: لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ الْآيَةَ

إِعْظَامًا لِلنَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالُوا يَا نَبِيَّ اللَّهِ وَيَا رَسُولَ اللَّهِ،

وَرَوَى نَحْنُ هَذَا عَنْ قَتَادَةَ وَالْحَسَنِ وَسَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ وَمُجَاهِدٍ

وَفِي أَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلسَّيُّوْطِيِّ : إِنَّ فِي هَذَا النَّهْيِ تَحْرِيمَ نَدَائِهِ
 ﷺ بِاسْمِهِ وَالظَّاهِرُ اسْتِمْرَارُ ذَلِكَ بَعْدَ وَقَائِهِ إِلَى الْآنَ -
 (انتهی)۔

د عبارت مقصد دادے چہ ابن عباس رضی اللہ عنہ فرمائی :
 رسول اللہ ﷺ تہ پہ نوم آواز کول حرام دی او ظاہرہ خبرہ
 دادہ چہ دا اوس ہم حرام دی، منسوخ شوی نہ دی، نو
 اوس دے د «یا محمد» ویونکے اولیکونکے سوچ اوکری چہ
 دا پہ کوم دلیل مونہ جائز کری دی، آیا پہ تاوئیلی،
 ماوئیلی باندے او کۂ نہ خۂ حق دلیل ہم شتہ ؟ او کۂ نہ
 دوی د عبد اللہ بن عباس رئیس المفسرین او حسن او قتادہ
 او سعید بن جبیر رحمہم اللہ نہ بنۂ پوہیری چہ دالوئی
 علماء دی۔

دارنگہ اوگورہ لاندینی تفاسیر اوگورہ :

المظہری (۵۷۲/۶)، تفسیر اضواء البیان للشنقیطی (۲۵۱/۶)،
 صفوۃ التفاسیر (۳۵۱/۳) تفسیر الطبری (۱۳۵/۱۸) البحر
 المحیط (۴۷۶/۶)، الکبیر (۴۰/۲۵) تفسیر جلالین (۳۰۲) معارف
 القرآن (۴۵۵/۶)

«لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَأْنْ تَقُولُوا يَا مُحَمَّدُ الْخ»

وَاَيْضًا قَالَ الصَّاوِي عَلَى هَامِشٍ جَلَالَيْنِ ض (۱۰) :
 لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ اَيِّ نِدَاءٍ ه بِمَعْنَى لَا تَنَادُوهُ
 بِاسْمِهِ فَتَقُولُوا يَا مُحَمَّدٌ وَلَا بِكُنْيَتِهِ فَتَقُولُوا يَا اَبَا الْقَاسِمِ
 وَاسْتَفِيدَ مِنَ الْاَيَةِ اَنَّهُ لَا يَجُوزُ نِدَاءُ النَّبِيِّ ﷺ بِغَيْرِ مَا يُفِيدُ
 التَّعْظِيمَ لَا فِي حَيَاتِهِ وَلَا بَعْدَ وَفَاتِهِ).

(تفسير الطبري (۱۳۴/۱۸) عن مناجاة لا تقولوا يا محمد،
 تفسير جامع البيان (۸۱/۲) البضاوي (۱۳۶/۲) الكشف (۷۹/۳)
 تفسير البحر المحیط (۳۷۵/۶) زاد المسیر (۳۷۸/۵) تفسير
 الثعالبي (۱۲۹/۳) تفسير النهر الماد (۵۵۸/۲)

دے تہو لو مفسرینو ذ «یا محمد» پہ وئی لور رد کری دے۔ نو
 خوک دے چہ ہغہ دے عنماؤ نہ بنہ پوہیری او خوک دے
 د صحابہ کرامو نہ بنہ عمل کونکے پہ قرآن او حدیثو او
 کوم روایتو نہ چہ خلق ذکر کوی نو ہغہ اکثر ضعیف
 روایات دی یا مؤول دی لکہ روستوبہ راشی ان شاء اللہ -
 حکہ صحابہ کرام د رسول اللہ ﷺ د حقوقو او آدابو بنہ
 پیژندونکی وو۔

دویم دلیل : د قرآن کریم نہ پدے مسئلہ باندے۔

اللہ تعالیٰ فرمائی :

﴿إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾

(سورة الحجرات آیت : ۵، پارہ ۲۶)

ترجمہ : ہفۂ کسان چہ آوازونہ کوی تاتہ ایۂ زمانبی !
 اخواد حجرونہ اود دیوالونونہ، اکثر ددوی یۂ عقلہ دی۔
 پس د آیت کریمہ نہ واضحہ شوہ چہ خوڪ رسول اللہ
 ﷺ تہ چغۂ وہی، پس د هغۂ نہ چہ هغۂ د دنیا نہ لارو او
 وفات شو نو دا یۂ عقلہ دی، غویا یا خردی، نو خوڪ چہ د »
 یا محمد، او یا رسول اللہ» چغۂ وہی، غویان او خردی،
 بلکہ د هغوی نہ پسۂ اخواتہ دی، اکثر دا قسم خلق
 مشرکان ہم وی۔

ددیۂ آیت پہ شان نزول کنب د مفسرینو اقوال او گورہ چہ
 یقین تہ دا خبرہ کوزہ شی۔ (ان اراد الله بك خيراً)
 اود قرآن پدیۂ بہترینو الفاظو چہ ڍیر عظمت والا دی
 لہ سوچ ہم او کرہ ایۂ مسلمانہ چہ قرآن کنب یوہ مسئلہ
 شتہ نو د بل چا دلیل تہ خۂ حاجت دی!

لیکن مونہ وایو چہ دا خبرہ زمونہ یواجۂ نہ دہ دتولو
 صحیح مسلمانانو او علماء کرامو او مشائخ عظامو دہ۔

اُوگوره۔

۱- اول مشهور تفسیر د علامہ ابن کثیر (۲۰۸/۴):

(قَالَ: وَقَدْ ذَكَرَ أَنَّهَا نَزَلَتْ فِي الْأَقْرَعِ بْنِ حَابِسٍ التَّمِيمِيِّ
فِيمَا أوردَهُ غَيْرُ وَاحِدٍ، قَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ فِي مُسْنَدِهِ حَدَّثَنَا عُثْمَانُ
فَذَكَرَ السَّنَدَ عَنِ الْأَقْرَعِ بْنِ حَابِسٍ أَنَّهُ نَادَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ
فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، يَا مُحَمَّدُ، وَفِي رِوَايَةٍ: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَلَمْ يُجِبْهُ،
فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ حَمْدِي لَزَيْنٌ وَإِنَّ دَمِي لَشَيْنٌ، فَقَالَ ذَلِكَ
اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ).

(دا آیت نازل شومے دے پہ بارہ د اقرع بن حابس رضی اللہ عنہ کنب
چہ دے رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم تہ آواز کرے وو پہ «یا محمد» او پہ
بل روایت کنب راخی چہ پہ «یا رسول اللہ» سرہ او هغه پہ
کو تہ کنب وو، نور رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم جواب ورنکرو، بیا دے
او وئیل: زہ چہ د چا صفت اؤکرم، هغه دوی کیبری او د چا
بدی چہ بیان کرم هغه عیب والا گرخی، نور رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
اوفر میل چہ دا صفت خود اللہ دے۔

دے حدیث نہ صاف دوه خبرے معلومے شومے یوہ دا چہ
«یا محمد» لوستل ے ادبی دہ او «یا رسول اللہ» وئیل پہ
حالت د حضور کنب جائز دی، لکہ داب روستو ذکر شی،

نودا آیت پہ رد د «یا محمد» کبش مطلق او پہ رد د غائبانہ
 «یا رسول اللہ» وئیلو کبش پورہ دلیل دے، سرہ ددے حدیث
 نہ لہ سوچ او کرہ اے مسلمانہ!

دویم شان نزول :

(جَاءَ أَنَسٌ فَجَعَلُوا يُنَادُونَهُ وَهُوَ فِي حُجْرَتِهِ يَا مُحَمَّدُ، يَا
 مُحَمَّدُ“ فَأَنْزَلَ اللَّهُ هَذِهِ الْآيَةَ).

(ابن کثیر ۲۰۸/۴)

(خۂ کسان را غل او «یا محمد» چغے تے وھلے اور رسول
 اللہ ﷺ پہ کوتہ کبش وونو اللہ پاک دا آیت نازل کرو چہ
 نبی ﷺ تہ غائبانہ چغے وھل دے عقلہ خلقو کار دے،
 دارنگہ او گورہ :

الحازن (۱۶۹/۴) المدارك (۱۶۸/۴) التسهيل (۵۸/۴) فتح
 القدير (۶۱/۶۰۷۵) القرطبي (۳۰۹/۱۶) روح البمعاني
 (۱۰۸/۱۵) تفسير القاسمي (۲۴۳/۱۲) و (۱۰۸/۱۵)
 تفسير النهر الماد على هامشه (۴۷۵/۶) تفسير المحللين (۴۲۷)
 الصاوي (۷) حاشية المراغي (۱۲۲/۲۶) تفسير البحر المحیط
 (۱۰۶/۸) تفسير زاد المسير (۱۷۸/۷) تفسير الثعائبي (۱۸۶/۴)
 تفسير البرهان في مشكلات القرآن ص (۴۴۳) تفسير اصواء البيان
 للشنقيطي (۶۱۵/۷) تفسير النهر الماد (۹۷۹/۳)

داتفاسیر په بنه سوچ سره اُوگوره نو علم کښ به دے
 اضافه پیدا شی، او الله پاک به دے په صحیح لاره روان کړی
 که د هدایت په نیت دے اُوکتل۔

هغه احاديث

چه منع کونکی دی ددی بدیے کلمے نه

۱- اول حدیث: (عَنْ ثَوْبَانَ، قَالَ: كُنْتُ قَائِمًا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَجَاءَ جَبْرٌ مِنْ أَحْبَارِ الْيَهُودِ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مُحَمَّدٌ فَدَفَعْتُهُ دَفْعَةً كَادَ يُضْرَعُ مِنْهَا، فَقَالَ: لِمَ تَدْفَعُنِي؟ فَقُلْتُ: أَلَا تَقُولُ يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَقَالَ الْيَهُودِيُّ: إِنَّمَا نَدْعُوهُ بِاسْمِهِ الَّذِي سَمَّاهُ بِهِ أَهْلُهُ - الحديث)

(صحیح مسلم ۱/۱۴۶) کتاب الحيض باب بيان صفة منى الرجل والمرأة وان الولد مخلوق من مائيهما)

(ثوبان رضی اللہ عنہ فرمائی: زہ در رسول اللہ ﷺ سره ولاہ اوم پدیے کنب دیهودیانو د ملایانو نه یو ملا راغی وے وئیل: (السلام عليك يا محمد) نو ثوبان رضی اللہ عنہ فرمائی: مادیکه کروپہ داسے دیکے سره چه نزدی وے چه غورخیدلے وے د هغه نه نو دے یهودی اووئیل چه ولے مادیکه کوے؟ نو ما ورتہ اووئیل چه یارسول اللہ ولہ نئ وائے چه یا محمد وائے، نو یهودی اووئیل چه مونہ یهود ورتہ هغه نوم اخلو کوم

چہ ورلہ مور او پلار ایخودلے دیے - حدیث اور ددیے ماترے
بعض تکبرہ راواخستہ دخپل مقصد دپارہ۔

ددیے حدیث فوائد او مسئلے پہ سوچ سرہ اوگورہ :

۱- اولہ : دا مسئلہ معلومہ شوہ چہ نہ یا محمد دومرہ
خفگان پکار دیے لکہ دصحابہ کرامو پہ شان چہ هغوی بہ
پدیے کلمہ دومرہ غصہ کیدل چہ سرے بہ ئے پدیے کلمہ
قبیحہ دومرہ درباوہ چہ نہ زمکہ بہ ئے راویشتو۔

۲- دویمہ ترے دا معلومہ شوہ چہ دا خبرہ پہ صحابہ
کرامو کنیں مشہورہ دہ چہ «یا محمد» وئیل جائز نہ دی
حکہ ثوبان رضی اللہ عنہ یهودی تہ دا تعلیم ورکرو۔

۳- دریمہ ترے دا معلومہ شوہ چہ ثوبان رضی اللہ عنہ در رسول
اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پہ مخ کنیں ددیے کلمے قبیحہ نہ منع اوکرہ او
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ثوبان رضی اللہ عنہ تہ ہیخ قسم زور نہ ورنکرہ سرہ
ددیے چہ ثوبان رضی اللہ عنہ سختے اوکرہ ددیے کافر سرہ، نو دا عظیم
دلیل شو پدیے خبرہ چہ دا دین لویہ مسئلہ دہ چہ حوک
دا الفاظ استعمالوی نو د هغه سرہ دا عمل پکار دیے۔

۴- خدورمہ ترے دا بنکارہ معلومہ شوہ چہ د
«یا محمد» لفظ استعمالول دیهودوکار دیے، دلیل پرے دا

لفظ دے (اِنَّمَا نَدْعُوهُ بِاسْمِهِ الَّذِي سَمَّاهُ بِهِ اَهْلُهُ) چہ زمونہ
یہود و دا طریقہ دہ چہ دے نبی تہ بہ مونہ پہ خپل نوم آواز
کوونو اوس سوچ اوکرہ چہ دیہود و اعمالو او اخلاقونہ
مونہ او تاسو رسول اللہ ﷺ نہ یو منع کری؟ ولے نہ، (لَتَبْعُنَّ
سُنَنَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ حَذُوَ النَّعْلِ بِالنَّعْلِ) (اخرجہ البخاری
و الترمذی، مشکوٰۃ ۱/۳۰)

تاسو بہ دیہود و انصاری د طریقو تابعداری شروع
کری او د هغوی سرہ بہ برابرشی لکہ یوہ چپرہ چہ دبلی
چپرے سرہ برابریری، دا فرمان در رسول اللہ ﷺ صادق او
رشتینی دے، چہ دے امت پہ ہرچہ کنب دیہود و اتباع
اوکرہ تردے چہ یے ادبی کنب ہم اوکرہ، او د خپل نبی نوم ئے
واخستو چہ د هغے نہ منع راغلے دہ۔ واللہ المستعان۔

دا حدیث پہ بل سند سرہ پہ مسند ابو عوانہ (۱/۲۹۳)
کنب ہم اوگورہ پہ مذکورہ الفاظو باندے۔ د ثوبان رضی اللہ عنہ
نقل شوے دے۔

۲- دویم حدیث:

چہ ہفہ مخکنس پہ دویم دلیل دقرآن کنس ذکر شوے

دے اشارۃ اوسن تفصیل د ہفہ واورہ :-

قَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ حَدَّثَنَا عُثْمَانُ، حَدَّثَنَا وَهْبٌ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنِ الْأَقْرَعِ بْنِ حَابِسٍ أَنَّهُ نَادَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ يَا مُحَمَّدُ وَفِي رِوَايَةٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَلَمْ يَجِبْهُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ حَمْدِي لَزَيْنٌ وَإِنْ ذَمِّي لَشَيْنٌ فَقَالَ ذَلِكَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ.

(مسند احمد ج ۶/۳۹۴ و ۳/۴۸۸) وزواه الترمذی

مختصراً (۱۶۳/۲) کذا فی تفسیر ابن کثیر (۲۰۸/۲)

(اقرع بن حابس ﷺ رسول الله ﷺ ته آواز او کروپہ

«یا محمد، یا محمد» سرہ، اوپہ روایت دترمذی کنس دی :

«یا رسول الله»، اور رسول الله ﷺ پہ حجرہ کنس وو او هرکله

چہ بھر راغے نو دے سپری ورتہ اووئیل چہ زہ د چا صفت

اوکریم، بنائستہ کیپری او چہ د چا بدی بیان کریم ہفہ بد

رنگ کیپری، رسول الله ﷺ اوفرمایل : دا صفت والا ذات

خو الله عزوجل دے)، او دا صحیح حدیث دے۔

صحیح الترمذی للالبانی (۱۰۷/۳)

نو الله پاك دا آيت نازل كړو چه كوم كسان رسول الله ﷺ ته په «يا محمد» سره يا په «يا رسول الله» سره غائبانه چغې وهی، هغه يه عقله او جاهلان دی، ددې حديث نه دا مسئله معلومه شوه چه «يا محمد» خويې ادبي ده كه رسول الله ﷺ حاضر وی او كه په پرده كې وي۔

«يا رسول الله» وئيل هم ناروا دی كه رسول الله ﷺ غائب وی او اخوا د ذیوال وغيره نه وی يعنی چه انسان هغه ته چغې وهی او كه مخامخ ورته يا نبی الله، يا رسول الله، په ادب او آرام سره اوزائی نو جائز ده بلكه مامور به ده۔

۳- دريم دليل: حديث د تشهد دې چه هغه د ابن مسعود رضی الله عنه نه نقل شوي دې، پدې طريقه:

(عَلَّمَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ التَّشَهُّدَ كَفَى بَيْنَ كَفَيْهِ كَمَا يُعَلِّمُنِي السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ التَّحِيّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ الخ

(اخرجه الامام احمد في مسنده ۱/ ۴۱۴ بهذا اللفظ والبخاري ۴/ ۱۷۶) ومسلم (۲/ ۱۴۱) وابن أبي شيبة في المصنف (۱/ ۱۱۴)۔

عبد الله بن مسعود رضي الله عنه فرمائی: چہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ماتہ
تشہد یعنی التحیات للہ داسے را اُوخودلہ لکہ یو سورۃ د
قرآن کریم چہ بہ ئے جرننگ راخودلو یعنی دیر اہتمام سرہ
ئے راتہ دا تعلیم را کرو چہ داسے اُووایہ «التحیات للہ
والصلوۃ والطیبات السلام علیک ایہا النبی ورحمۃ اللہ
وبرکاتہ» تر آخرہ۔

دا حدیث پہ مسند ابی عوانہ کنس (۲/۲۲۸/۲۲۹) او
بخاری (۱/۴۷) او دغہ شان پہ السنن الکبریٰ للبیہقی
(۲/۱۳۸) کنس ہم دیے۔

لیکن دا الفاظ ورسرہ پہ صحیح سندونو سرہ زیات
کرمے شوی دی، (وَهُوَ بَيْنَ أَظْهُرِنَا فَلَمَّا قُبِضَ قُلْنَا السَّلَامُ عَلَى
النَّبِيِّ) (یعنی مونز بہ داسے الفاظ وئیل پہ تشہد کنس
السلام علیک ایہا النبی کلہ چہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ژوندی وو
او کلہ چہ وفات شونو مونز صحابہ کرامو بہ پہ تشہد
کنس داسے وئیل: (السلام علی النبی) یعنی خطاب بہ مو
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم تہ نہ کولو، او دا خبرہ ینکارہ دہ چہ صحابہ
گرامو د خان نہ دین نہ دیے جوہ کرمے بلکہ دا خبرہ بہ
ہغوی ضرور د رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نہ اوریڈلی وی۔

اوپه دے خبره دویم قوی دلیل هغه المصنف لعبد
 الرزاق (۲۰۴/۲) راوړیدے، دارنگه کنز العمال ذکر کړیدے
 (۴۶۶۸/۴): قَالَ عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي عَطَاءٌ
 أَنَّ الصَّحَابَةَ كَانُوا يَقُولُونَ وَالنَّبِيُّ ﷺ حَيَّ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا
 النَّبِيُّ فَلَمَّا مَاتَ قَالُوا السَّلَامُ عَلَى النَّبِيِّ).

وهذا اسناد صحيح صححه الخافظ ابن حجر في فتح
 الباری (۳۱۴/۲) وغيره.

(عطاء رحمه الله فرمائی: صحابه کرامو به «السلام
 عليك ايها النبي» در رسول الله ﷺ په ژوند کښ وئيلو او
 کله چه هغه وفات شو نو هغوی به داسې الفاظ فرمايل: «
 السلام على النبي».

اودا دتولو صحابه کرامو عمل او گویا کښ دتولو
 صحابو دا احساس وو چه ددې لفظ نه څوک غلطه فائده
 وانخلي، لکه ددې زمانې جاهلان د هرې کرځې نه
 استدلالات کوی صحیح او غلط دلیل نه گوري خو کتاب
 ترې ډک کوی.

دارنگه امام مالک په الموطأ (۷۳/۱) کښ د ابن عمر
 ؓ نه نقل کړی دی چه هغه به داسې الفاظ لوستل:

(أَنَّهُ كَانَ يَتَشَهَّدُ فَيَقُولُ السَّلَامُ عَلَى النَّبِيِّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ) باسناد صحیح علی شرط الشیخین

دارنگه المصنف لعبد الرزاق کنی د ابن الزبیر او د ابن عباس روایت هم اوگوره (۲/۲۰۳) چه هغوی به هم داسه الفاظ لوستل: السلام علی النبی ورحمة الله وبرکاته الخ۔ داروایت د طحاوی په کتاب معانی الآثار کنی هم اوگوره (۱/۱۸۰) لیکن مختصر دی۔

دارنگه اوگوره روایت د عائشه رضی الله عنها په المصنف لابن ابی شیبہ (۱/۱۱۵) او په مسند السراج (۹/۱۱۲) او الملخص فی الفوائد (۱۱/۵۵) بسندین صحیحین عن عائشة أنها كانت تعلمهم التشهد في الصلاة (السَّلَامُ عَلَى النَّبِيِّ)

عائشه رضی الله عنها به دا قسم تشهد شاگردانو او تابعینو ته خودلو «السلام علی النبی»۔

(وَلَا شَكَّ أَنَّ عُدُولَ النَّصْحَابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ مِنْ لَفْظِ الْخِطَابِ عَلَيْكَ إِلَى لَفْظِ الْغَيْبَةِ (عَلَى النَّبِيِّ) إِنَّمَا بِتَوْقِيفٍ مِنَ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِأَنَّهُ أَمَرَ تَعْبُدِي لَا مَحَالَ لِلرَّأْيِ وَالْاجْتِهَادِ فِيهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ كَذَا ذَكَرَ هَذِهِ الْفَوَائِدُ مَعَ شَيْءٍ يَسِيرٍ مِنَ الْعَلَامَةِ

المُحقق الالباني في كتابه القيم ارواء الغليل (۲۷/۲) رقم الحديث (۳۲۱) وكذا في صفة الصلوة له ص (۱۷۱).

حاصل دا دے چہ پہ تشهد کنیں دوه قسمہ الفاظ نقل دی پہ صحیح روایاتو کنیں اول: (السلام علیک ایہا النبی) او دویم (السلام علی النبی) لیکن دا الفاظ پس د وفات د رسول اللہ ﷺ نہ صحابہ کرامو ذکر کول، ددے دویم روایت فائدہ خو معلومہ دہ چہ صحابہ کرامو د شرک د بندولو دپارہ حتی الوسع کوشش کولو او د عوام الناس د اوہامو د ختمولو دپارہ ئے الفاظ موہمہ ختمول۔

بلہ دا چہ ہغوی غائب تہ آواز نہ کولو پہ «یا رسول اللہ» اونہ پہ «یا محمد» سرہ او ہرچہ اول روایت دے نو ہغہ ہم صحیح دے لیکن دا استدلال ترے کول چہ غائب تہ آواز کول جائز دے، غلط استدلال دے۔

اُوگورہ (فضل اللہ الصمد فی توضیح الادب المفرد ۴۵۵/۴۵۲/۲).

ہغہ داسے جواب گریڈے چہ دا امر تعبیدی دے لکہ خنکہ چہ مونہ پہ قرآن کنیں یا فرعون او یا ہامان وایو نو زمونہ خطاب مقصود نہ دے بلکہ د اللہ تعالیٰ حکم دے نو

حُکمه ئے مونہ استعمالوو۔ دویم دا چہ دا خطاب حکائی
 دے حکایت دے د نبی لله د وینا نہ چہ ہغہ داسے وئیلی دی
 نو مونہ ئے ہم دغسے وایو او خطاب پکبن مقصود نہ
 دے۔ دریم دا چہ دا د نبی ﷺ پورے خاص دے۔ پدے کبن
 قیاس نہ جاری کیڑی۔ لکہ دا خبرہ حافظ ابن حجر پہ فتح
 الباری (۴۸/۱۱) کبن ثابتہ کریدہ۔

کما حقق ذلك فضل الله في شرح الادب المفرد (۴۵۲/۲)
 وكذلك في البراهين القاطعة (۲۲۰) لتحليل احمد
 السهارنفوري)

دارنگہ ملا علی القاری فرمائی:

وَبِهِ يَظْهَرُ وَجْهَ الْخِطَابِ وَأَنَّ عَلَى حِكَايَةِ مِعْرَاجِهِ عَلَيْهِ
 السَّلَامُ فِي آخِرِ الصَّلَاةِ الَّتِي هِيَ مِعْرَاجُ الْمُؤْمِنِينَ.
 (المرقاة شرح مشكوة ۳۳۱/۲)

(یعنی پہ (ایہا النبی) کبن د خطاب وجہ دا ہسکارہ شوہ
 چہ دا حکایت دے د واقعے د معراج نہ چہ الله تعالیٰ پہ نبی
 ﷺ باندمے (السلام عليك ايها النبي ورحمة الله وبركاته)
 سلام واچولونو نبی ﷺ ورسرہ السلام علینا وعلی عباد
 الله الصالحين زیات کرو نو دا د معراج د واقعے نہ رانقل شو

او پہ مانجھ کپن وینائے پہ مسلمانانو باندیے لازم شوہ
 خُکھ چہ مونخ ہم د مؤمنانو معراج دیے۔

نو ملا علی قاری رحمہ اللہ ہم ددیے شبھے جواب
 فرمائیلے دیے چہ دا خطاب مونو او تاسونہ کوو بلکہ داد
 اللہ تعالیٰ خطاب دیے چہ خپل نبی تہ ئے کریدے او مونو ئے
 د عبادت پہ طور رانقل کوو۔

صحیح عقلی دلائل اود محققینو علماء اقوال

(۱) - اول قانون اودلیل واوره! محدثینو فرمایلی دی
چه «یا محمد» آواز کول چرته صحیح حدیث کنس نقل نه
شته او کومور وایاتو کنس چه «یا محمد» راغله دے هغه به
یا قول دیهودی وی لکه دا مخکنس بیان شوی دی او یا به
قول دمنافق وی لکه ذوالخویرصره التمیمی چه
«یا محمد» وئیلے وو۔

کما فی المشکوۃ (۳۰۸/۱) و مسلم (۳۴۰) والنسائی۔
او یا به الله پاک خپل نبی ته په حدیث کنس «یا محمد»
وئیلی وی، کما فی حدیث الترمذی و المشکوۃ (۷۰/۱)
عن ابن عباس و معاذ و ایضاً مشکوۃ (۴۸۹/۲)

او یا به کوم ملانک وئیلی وی کما فی حدیث جبریل
فی بعض روایات النسائی (۲) او یا به جاهلانوباندهیچیانو
دا لفظ وئیلی وی کما فی حدیث انس عند الشیخین۔

(مشکوٰۃ ۵۱/۲).

صحابہ کرامو نہ خوڪ صحيح نقل نشی پیش کولے،
او ملا علی قاری وائی کوم چہ د صحابہ کرامو نہ نقل دی
نو هغه قبل التحريم وو۔

اؤگوره مرقات (۵۱/۱) حدیث جبرئیل۔

نو کوم کس چہ دا الفاظ وائی نو هغه یا یهودی یا
منافق یا جاہل دی یا بہ خان تہ ملائک وائی یا بہ خان تہ
اللہ وائی (العیاذ باللہ)۔ د ملا علی قاری عبارت دا دیے او د
هغه فائدہ واورہ او دا مخکنی قاعدہ ہم هغه صراحة ذکر
کریدہ۔

دارنگہ البراہین القاطعة (۲۰/۱) او انجاح الحاجة ہم
راوی دہ (۷/۱): (قَوْلُهُ وَقَالَ يَا مُحَمَّدُ: قِيلَ نَادَاهُ بِاسْمِهِ إِذِ
الْحُرْمَةُ تَبْتَخِصُ بِالْأَمَةِ فِي زَمَانِهِ أَوْ مُطْلَقًا وَهُوَ مُلْكٌ مُعَلَّمٌ
وَيُؤَيِّدُهُ قَوْلُهُ تَعَالَى لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ
بَعْضِكُمْ بَعْضًا لِلأَدَمِينَ فَلَا يَشْمَلُ الْمَلَائِكَةَ إِلَّا بِدَلِيلٍ وَأَمَّا مَا
وَرَدَ فِي بَعْضِ الصَّحَاحِ مِنْ نِدَاءِ بَعْضِ الصَّحَابَةِ بِاسْمِهِ فَلِذَلِكَ
قَبْلَ التَّحْرِيمِ الْخ)

(یعنی دا قول د جبریل چہ یا محمد۔ وئیے شویدی چہ

نبی ﷺ تہ ہے پہ نوم آواز اُکرو حُک کہ چہ حرام والے ددے
 آواز د ہغہ پہ زمانہ کنبں یا مطلقاً د امت پورے خاص دے
 او ہرچہ جبریل دے نو ہغہ خو ملائک دے او ددے تائید دا
 دے چہ اللہ تعالیٰ بندگان منع کریدی چہ دے نبی تہ داسے
 آواز مہ کویٰ خنکہ چہ تاسو یو بل تہ آواز ونہ کویٰ نو دا
 حکم ملائکو تہ شامل نہ دے مگر پہ دلیل سرہ (او دلیل
 خونہ دے موجود) او دبعض صحابہ کرام ونہ چہ پہ نوم
 سرہ آواز راغلے دے نو ہغہ د حراموالی نہ مخکنبں زمانہ
 کنبں وو انتہی الترجمة۔

دے عبارت نہ دا فائدہ معلومہ شوہ چہ «یا محمد» وئیل
 دا پہ ابتداء د اسلام کنبں جائز وو اوس حرام شوی دی دا د
 ملا علی قاری حنفی قول دے چہ دا جاہلان پہ ملا علی
 قاری دیرے حوالے ورکوی او جالانکہ دا حقہ مسئلہ د ہغہ
 نہ منی۔

دویم دلیل دا دے :

چہ کوم شخص چاتہ آواز کوی او داسے ورتہ اُووائی چہ
 اے فلانکی، اے فلانکی! اوروستہ خبرہ نہ ذکر کوی نو
 ہغہ بہ خومرہ خفہ شی چہ تہ زماہ ادبی کوی او خہ راتہ

نه پيش ڪو به نو ڇوڪ ڇه «يا محمد» «يا محمد» وائي نو هغه درسول الله ﷺ ڏير سخت بي ادبي ڪونڪي ڏي، او ڪه يو سر به وائي ڇه زهه د محمد ﷺ نه مدد غوارم پس د وفات د هغه نه نو دا په اتفاق د مسلمانانو سنره مشرڪ ڏي، په ڏي خبره آيتونه او احاديث واوره :

۱- الله تعالى فرمائي: ﴿وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذَا مِنْ الظَّالِمِينَ﴾
(يونس ۱۰۶)

(مهه رابله سوي د الله نه هغه ڇوڪ ڇه نه فائده درڪوي او نه خه ضرر، او ڪه مخلوق ته ڏي آواز او ڪرو نه به دغه وخت ڪنن د ظالمانو نه شي)

نو هر قسم مخلوق ته آواز ڪول ظلم ڏي ڪله ڇه ظاهري اسباب ورسره نه وي.

۲- الله فرمائي: ﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ﴾
(سورة الاحقاف آيت پاره ۲۶).

(ڇوڪ لوئي ڪمراه ڏي د هغه چانه ڇه رابلي سوي د الله نه هغه چالره ڇه هيڻ دعاء ورله نه شي قبلولي اونه ورسره

مدد کولے شی) «من دون الله» لفظ عام دیے، رسول اللہ ﷺ، ملائک، نیکان اوبدانو تہولو تہ شامل دیے، سوچ اؤکړه!

۳- الله تعالى فرمائی: ﴿قُلْ اَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَىٰ اَعْقَابِنَا بَعْدَ اِذْ هَدَانَا اللَّهُ﴾
(سورة الانعام آیت ۷۰)

(اؤوايه اے نبی! آیا مونہ راویلو سوی د الله نہ هغه خوځ چه نه فائده را کولے شی او نه ضرر ا مرتد شو (که دا کار مو اؤکړو) پس د هغه نه چه الله راته هدايت کرې دے) دے آیت نه معلومه شوه چه سوی د الله نه بل چاته په غیر د خه ظاهری سبب نه آواز کول د مرتدانو او کافرو کار دے، قرآن کریم دا خبره کړیده۔ زه ئے د جان نه نه کوم۔

۴- بل آیت اؤکړه

﴿اِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَائِكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ﴾
(سورة الفاطر پ ۲۲)

(الله تعالى فرمائی: که چرته دے مخلوق نه ته اؤ غواړې نو اول ستا خبره نه اوری، او که بالفرض وائے وری نو ستا

دعاء نشی قبلولے (حاجت نشی پورہ کولے) او قیامت کنیں
به ستاسو ددے شرک نہ انکار کوی

دے آیت نہ معلومہ شوه چه نبی ﷺ یا بل ولی الله ته
آواز کولے استغاثے او مدد دپاره شرک دے۔ دارنگه نور
آیتونه ډیر زیات دی، قرآن کریم لوئی دلیل دے، لیکن
ددے جا هلا نو په نژد د کتابچو حوالے او د شروح او حواشی
حوالے د قرآن نه هم زیاتے معتبرے دی۔ والله المستعان۔

دارنگه اوگوره حدیث د سیدنا عبد الله بن عباس رضی
الله عنهما چه په هغه کنیں دا دی :

(إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ
الحديث)

(ترمذی ۷۸۱۲) وقال حديث حسن صحيح انظر رياض
الصالحين ص (۶۵) رقم (۶۳) وصحيح الترمذی ۸۱۲۱ (۳۰۸۱۲)
مشكوة (۴۵۳/۲) رقم الحديث (۵۳۰۲)

(عبد الله بن عباس فرمائی : زه در رسول الله ﷺ سره يو
خل په سورلي سوروم، نور رسول الله ﷺ راته خه
وصيتونه او کړل چه يو وصيت دا وو چه سوال کوي نو د
الله پاک نه سوال کوه ! او چه مدد غواړي نو حرف د الله نه

مدد غواره)

دا در رسول الله ﷺ تعلیم دے چه آواز د حاجت غوختلو
دپاره صرف الله ته کوه او مدد هم د هغه نه غواره، او دا
تعلیم به ځکه ورکوی چه رسول الله ﷺ الله پاک په توحید
او ایمان رالیرلے دے :

لِيُخْرِجَ الْعِبَادَ مِنْ عِبَادَةِ الْعِبَادِ إِلَى عِبَادَةِ رَبِّ الْعِبَادِ.
(کما فی حیاة الصبحابة)

(چه بندگان د مخلوق د عبادت نه راویاسی او د خالق
عبادت والا جوړشی)

نو دا معلومه شوه چه «یا رسول الله»، او «یا محمد»
وئیل د مدد غوختلو دپاره شرك دے او که یو سره وائی
چه زه «یا محمد» شوقاً ذوقاً وایم لکه بعض جاهلان
مفتیان دا قسم فتوے ورکوی نو مونږ وایو چه ددے مثال
خوبه داسه شی لکه پښتانه وائی : «د خړه مینه لغته
وی»

نو ستاسو شوق دا دے چه د الله د عظیم حکم نه خلاف
اوکړی چه الله فرمائی : «یا محمد» مه وایئ لکه دا خبره
مخکنښ مفصله بیان شوه نو «یا محمد» د جاهلانو وینا

۳۔ دریم دلیل :

دادے چہ ہغہ کسان چہ دا مسئلہ د «یامحمد، یارسول اللہ» ثابتہ وی یا غائب تہ آواز کول ثابتوی نو دده مقصد خہ دیے ؟ ددی مسئلے نتیجہ خہ دہ؟۔

ہغہ دا دہ چہ د خلقوبہ د اللہ د ذات نہ یقین کت شی او پہ مخلوق بہ ئے یقین پیدا شی چہ دوی مالکان د نفع او ضرر دی او دا ثابتول د شرک ثابتول دی نو عاقبت بہ دا شی چہ دیر خلق بہ گمراہ شی۔

پس د علماؤ د کتابونہ اؤگورہ چہ پہ ہغے کنبس د « یارسول اللہ» او د «یامحمد» او غائب تہ آواز کول رد وی۔

۱۔ اؤگنورہ البراہین القاطعة فی الرد علی الاتوار الساطعة لخلیل احمد محدث سہارنپور تفصیلاً ص (۲۲۸/۲۲۰) سرہ د جوابونو د دلائلو د دوی نہ۔

۲۔ دارنگہ محدث رشید احمد گنگوہی خیلہ فتاوی رشیدیہ (۶۲/۱) کنبس لیکلی دی :

سوال : یارسول اللہ دور سے یا نزدیک قبر شریف سے پکارنا جائز ہے یا نہیں ؟

جواب : جب انبیاء علیہم الصلاۃ والسلام کو علم غیب نہیں تو یا رسول اللہؐ کہنا بھی ناجائز ہوگا، اگر یہ عقیدہ کر کے کہیں کہ وہ دور سے سنتے ہیں بسبب علم غیب کے تو خود کفر ہے اور جب یہ عقیدہ نہیں تو کفر نہیں مگر کلمہ کفر مشابہ کفر ہے الخ۔

د عبارت مطلب دادیہ چہ یا رسول اللہ ﷺ وئیل پدیہ عقیدہ چہ هغه عالم الغیب دیہ نو داسرہ کافر دیہ او کہ دایہ عقیدہ نہ ساتی نو کلمہ مشابہ بالکفرئہ او وئیلہ۔

۳- دارنگہ اوگورہ انحاج الحاجة علی هامش ابن ماجہ
للشیخ عبد الغنی المجدد الدهلوی ثم المدني (۷/۱) حاشیہ
(۸) فی حدیث جبرئیل :

قَوْلُهُ يَا مُحَمَّدُ : لَعَلَّ هَذَا نَقْلٌ بِالْمَعْنَى فَإِنَّ الْإِدَاءَ يَيَّامُ مُحَمَّدٌ لَا يَحْجُوزُهُ عَلَيْهِ أَسْلَامٌ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : لَا تَحْجَعُوا دُعَاءَ الرُّسُولِ يَنْتَكُمُ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا وَقِيلَ الْخَطَابُ أَيْ خِطَابُ اللَّهِ مَخْصُوصٌ بِنَبِيِّ آدَمَ لَا بِالْمَلَائِكَةِ وَكَانَ نُزُولُ جِبْرِيلَ لِتَعْلِيمِ الْأُمَّةِ فَيَنْسَبُ أَنْ يُنَادِيَ بِمَا يَحْجُوزُ لَهَا الْخ وَيُؤَيِّدُ الْأَوَّلَ الْحَدِيثُ الْآتِي فَإِنَّ فِيهِ الْإِدَاءَ بِرَسُولِ اللَّهِ.

(مطلب دادیہ چہ «یا محمد» وئیل نہ دی جائز او کوم حدیث د جبرئیل کنس چہ راغلی دی چہ جبرئیل «یا محمد» او وئیلو نو صحیح دادہ چہ هغه روایت

بالمعنی دے یعنی جبرئیل اصل کنب یارسول اللہ وئیلے دے
اور او یا نو بدل کرے پہ «یارسول اللہ» سبرہ دلیل پرے دویم
حدیث دے پہ ابن ماجہ کنب۔

۴- دارنگہ فتویٰ دا مام نووی شارح مسلم دہ -

(قَوْلُهُ يَا مُحَمَّدُ : قَالَ الْعُلَمَاءُ لَعَلَّ هَذَا كَانَ قَبْلَ النَّهْيِ عَنْ
مُخَاطَبَةِ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِاسْمِهِ قَبْلَ نُزُولِ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى : لَا
تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ الْآيَةَ، عَلَى أَحَدٍ التَّفْسِيرَيْنِ أَيْ
لَا تَقُولُوا يَا مُحَمَّدُ بَلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَيَا نَبِيَّ اللَّهِ وَيَحْتَمِلُ أَنْ
يَكُونَ بَعْدَ نُزُولِ الْآيَةِ وَلَمْ تَبْلُغِ الْآيَةَ هَذَا الْقَائِلُ) (شرح
مسلم ۳۰/۱)۔

(تولو علماؤ وئیلے دی چہ دا «یا محمد» مخکنب د
منع نہ وئیل شومے دے، او یا دا چہ دے بعض کسانو تہ دا
آیت نہ وورسیدلے۔ مطلب دا چہ «یا محمد» منع دے پہ
نزد دتولو مسلمانانو۔

۵- دارنگہ اوگورہ احسن الفتاویٰ دشیخ رشید احمد

(۱/۳۶۴):

(مروجہ صلاۃ و سلام مثل یارسول اللہ یا حبیب اللہ بدعات کے مجموعہ ہے

تفصیلاً)۔

مطلب داشو چه الصلاة والسلام عليك يا رسول الله او
يا حبيب الله وثیل پہ اوجت آواز سره مخکین د اذان نه یا
روستو دا مجموعه د بدعاتو منکراتو ده۔

دے باره کنب ملا علی القاری په مرقات (۱۶۱/۲) کنب
لیکی: (فَمَا يَفْعَلُهُ الْمُؤَذِّنُونَ الْآنَ عَقِبَ الْأَذَانِ مِنَ الْإِعْلَانِ
بِالصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ مِرَاراً أَصْلُهُ سُنَّةٌ وَالْكِفْيَةُ بَدْعَةٌ لِأَنَّ رَفَعَ
الصَّوْتِ فِي الْمَسْجِدِ وَلَوْ بِالذِّكْرِ فِيهِ كَرَاهِيَةٌ وَقَالَ فِي
(۱۷۱/۱۰): بِأَنَّ رَفَعَ الصَّوْتِ فِي الْمَسْجِدِ وَلَوْ بِالذِّكْرِ
حَرَامٌ)۔

۵- ملا علی قاری فرمائی:

«یا رسول الله» او «یا حبيب الله» د اذان نه روستو په
اوجت آواز سره وثیل بدعت دے بلکه سنت داده چه اللهم
صل على محمد الخ به هر شخص خان سره پت وائی
خکه چه جهر سره ذکر په مساجدو کنب حرام دے۔

۵- فتح المجید (۱۶۵/۱) کنب دی:

(قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّهُ لَا يُسْتَغَاثُ بِي وَإِنَّمَا يُسْتَغَاثُ بِاللَّهِ)
(الطبرانی عن عبادة بن الصامت)۔

البریلویہ د شیخ احسان الہی ظہیر ص (۹/۸) ہم
اؤگورہ۔

(استغاثہ پہ نبی سرہ حرام دہ، استغاثہ بہ صرف پہ اللہ
سرہ کولے شی)

شیخ الاسلام ابن تیمیہ عالم علماء الاعلام پہ خپلہ
فتاوی (۳۵۹/۱) و (۸۱/۲۷) کتب پہ مختلف مواضعو
کتب لیکي:

(وَمِنْ أَعْظَمِ الشِّرْكِ أَنْ يُسْتَغِيثَ الرَّجُلُ بِمَيِّتٍ أَوْ غَائِبٍ
كَمَا ذَكَرَهُ السَّائِلُ وَيُسْتَغِيثُ بِهِ عِنْدَ الْمَصَائِبِ يَقُولُ يَا سَيِّدِي
فَلَانُ كَانَ يُطَلَّبُ مِنْهُ إِزَالَةُ ضُرِّهِ أَوْ جَلْبُ نَفْعِهِ، وَهَذَا حَالُ
النَّصَارَى فِي الْمَسِيحِ وَأَحْبَارِهِمْ وَرُهْبَانِهِمْ وَمَعْلُومٌ أَنَّ خَيْرَ
الْخَلْقِ وَأَكْرَمَهُمْ عَلَى اللَّهِ نَبِيَّنَا مُحَمَّدٌ ﷺ وَأَعْلَمَ النَّاسِ بِقُدْرِهِ
وَحَقِّهِ أَصْحَابُهُ وَلَمْ يَكُونُوا يَفْعَلُونَ شَيْئاً مِنْ ذَلِكَ لَا فِي مَغِيْبِهِ
وَلَا بَعْدَ مَمَاتِهِ الْخ).

(فرمائی: لوئی شرک دادے چہ سرے مری تہ یا غائب تہ
آواز اؤکری د مصیبت پہ وخت چہ ای سیدی فلان مثلاً
یا رسول اللہ یا محمد، یا بابا، یا شیخ عبد القادر جیلانی یا
سید علی ہجویری دا قسم الفاظ استعمال د مشرکانو

عمل دے او دا د عيسايانو (نصاراؤ) طريقه ده او دا معلومه ده چه صحابه کرام دیر بنه پيژندونکي وو د رسول الله ﷺ قدر او حقونو لره او هغوي رسول الله ﷺ ته پس د مرگ نه دا قسم آوازونه نه دی کړي).

دا د شيخ الاسلام ابن تيميه د عبارت حاصل دے، اگرکه دا جاهلان شيخ الاسلام نه مني او غلط نسبتونه ورته کوي خلاف کوي د دے قول د الله تعالی نه :

﴿وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ﴾

او دوی ورته ځکه بدگوري چه د دوی زړونه ئے سيزلي دي او د دوی په گمراهي ئے پوره رد کړي او گمراهي ئے ورله واضحه کړي ده.

۴- خلورم دليل:

دا دے چه «يارسول الله» «يامحمد» وئيل به يا دين کښ وي او د دے وئيل به ثواب لري او يا به ثواب نه لري مکروه او بدعت به وي، که چرته دين وي او ثواب لري نو تاسو دليل پيش کړي د قرآن او سنت نه ځکه هر عبادت لپاره اصل وي په دين کښ نور اوږي يو دليل که تاسو رشتيني يي او يا به بدعت او مکروه وي او بدعت نه ځان ساتل فرض دي.

شیخ سرفراز خان صاحب پہ «اخفاء الذکر» کنیں لیکی
(ہاں اگر کوئی شخص یا رسول اللہ کے الفاظ ہے آنحضرت ﷺ کو حاضر ناظر
سمجھ کر یہ پڑھے یا آپ سے مدد مانگے تو البتہ ناجائز ہے)

مفتی الدیار السعودیہ علامہ عبد العزیز بن عبد اللہ
بن باز پہ خۃ اشعار ورد کوی چہ ہفۃ د کویت نہ پہ یوہ
مجلہ کنیں شائع شوی وو۔

يَا رَسُولَ اللَّهِ اَدْرِكْ عَالِمًا يَشْعَلُ الْحَرْبَ وَيُعْلِي مِنْ لَظَاهَا
يَا رَسُولَ اللَّهِ اَدْرِكْ أُمَّةً فِي ظَلَامِ الشُّلْكِ قَدْ طَالَ سَرَاهَا
يَا رَسُولَ اللَّهِ اَدْرِكْ أُمَّةَ الْخ -

نو شیخ ابن باز پر مے داسے رد کوی :

اللّٰهُ اَكْبَرُ ! هَكَذَا وَجَّهَتْ هَذِهِ الْكَاتِبَةُ نِدَائَهَا وَاسْتِعَانَتَهَا
إِلَى الرَّسُولِ ﷺ طَالِبَةً مِنْهُ إِدْرَاكَ الْأُمَّةِ بِتَعْجِيلِ النَّصْرِ نَاسِيَةً
أَوْ جَاهِلَةً أَنَّ النَّصْرَ بِيَدِ اللَّهِ وَحْدَهُ لَيْسَ ذَلِكَ بِيَدِ النَّبِيِّ ﷺ وَلَا
غَيْرِهِ مِنَ الْمَخْلُوقَاتِ كَمَا قَالَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ فِي كِتَابِهِ الْمُبِينِ :
وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ (الآية)

(اللہ اکبر!) (تعجب دینے) دے کاتے خپل آواز او فریاد
پیغمبر تہ متوجہ کریدے او د ہفہ نہ غواہی چہ امت تہ
پہ جلتی سرہ مدد ورکری، نو دا یا ددے خرے نہ جاہلہ دہ

یا ترمے ہیرہ شومے دے چہ مدد خو صرف او صرف د الله په
لاس کښ دے، دا د نبی علیه السلام او د نورو مخلوقاتو په
لاس کښ نه شته لکه څنگه چہ الله په خپل کتاب مبین
کښ فرمائی: (او نه دے مدد مگر صرف او صرف د الله
غالب حکمتونو والا نه دے) آه۔

بیا هغه ډیر آیاتونه او احادیث ذکر کړی دی چہ د هغه
نه تقریباً یوه رساله جوړېږي چہ هغه په کتاب (اَقَامَةُ
الْبَرَاهِينِ عَلَى حُكْمِ مَنْ اسْتَغَاثَ بِغَيْرِ اللَّهِ أَوْ صَدَّقَ الْكُفَّةَ
وَالْعَرَّافِينَ وَالْمُشْعَوِّذِينَ) کښ ذکر دی۔

د دے رسالے حاصل دا دے چہ یار رسول الله ته غائبانه چغه
و هل لوئی شرک دے او دا فتوی د سعودی علماؤ ده۔

په اقامه البراهین (۳۷) کښ یوه بله فتوی:

(قَدْ جَاءَ كِتَابٌ مِنْ بَعْضِ الْأَخْوَةِ إِلَى مُفْتَى الدِّيَارِ السَّعُودِيَّةِ
وَفِيهِ: هَلْ يَحُوزُ أَنْ يَقُولَ الرَّجُلُ يَا أَقْطَابُ يَا أَغْوَاثُ يَا أَسْيَادُ
يَا سَبْعَةَ خُدُوهُ، يَا رَسُولَ اللَّهِ اغْنَا وَأَمْثَالُ هَذِهِ الْأَذْكَارِ الْمَخْبِيئَةِ
وَهَلْ يَحُوزُ الصَّلَاةُ خَلْفَ هَؤُلَاءِ؟)

الجواب: الْحَمْدُ لِلَّهِ وَحْدَهُ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى مَنْ
لَأَنْبِيَّ بَعْدَهُ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ، مَنْ اهْتَدَى بِهِمْ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ

أَمَّا بَعْدُ : فَإِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى خَلْقَ الْخَلْقِ لِيَعْبُدُوهُ دُونَ كُلِّ مَا سِوَاهُ وَلِيَخْضَعُوهُ بِالدُّعَاءِ وَالِاسْتِعَانَةِ وَالذُّبْحِ وَالنَّذْرِ وَسَائِرِ الْعِبَادَاتِ وَقَدْ بَعَثَ الرَّسُولَ بِذَلِكَ وَأَمَرَهُمْ بِهِ وَبِذَلِكَ أَنْزَلَ اللَّهُ الْكُتُبَ السَّمَاوِيَّةَ الَّتِي أَعْظَمَهَا الْقُرْآنُ الْكَرِيمُ بَيَانِ ذَلِكَ وَالِدَعْوَةِ إِلَيْهِ وَتَحْذِيرِ النَّاسِ مِنَ الشِّرْكِ بِاللَّهِ وَعِبَادَةِ مَا سِوَاهُ وَهَذَا هُوَ أَصْلُ الْأُصُولِ وَأَسَاسُ الْعَمَلِ وَالِدِّينِ وَهُوَ مَعْنَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لِأَنَّ مَعْنَاهَا لَا مَعْبُودَ بِحَقِّ إِلَّا اللَّهُ فَهِيَ تَنْفِي الْأُلُوْهِيَّةِ وَهِيَ الْعِبَادَةُ عَنْ غَيْرِ اللَّهِ وَتَثْبُتُ الْعِبَادَةُ لِلَّهِ وَحْدَهُ دُونَ مَا سِوَاهُ مِنْ سَائِرِ الْمَخْلُوقِ وَالْأَدِلَّةُ عَلَى ذَلِكَ كَثِيرَةٌ مِنَ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ ثُمَّ ذَكَرَهَا مُفَصَّلًا (من ۲۳)

(یو خط دبعض مسلمانانو نه د سعودی مفتی ته راغلو په هغه کښن ته دا سوال کړی و چه آیا دا جائز دی چه یو سره داسه اووایی : اے اقطابو، اے اغواشو، اے سردارانو اے اووه اولیاؤ زما مدد اوکړی او اے رسول الله زما فریادرسی اوکړه۔ او دغه شانو څوک چه دا وایی نو آیا د هغوی پسے روستو مونځ کیږی او که نه؟ نو هغوی داسه جواب ورکړو چه الله تعالی ټول مخلوقات ددې دپاره پیدا کړیدې چه د خالص د الله تعالی عبادت اوکړی او صرف او

صرف د هغه نه دعاء اُغواری او هغه ته فریاد اُوکړی او ذبح
 او نذر او منښته صرف د هغه په نوم اُوکړی غرض هر قسم
 عبادت الله تعالیٰ دپاره خالص کړی او پدې کښ مخلوق د
 الله تعالیٰ سره شریک نکړی او الله تعالیٰ په همدې خبره
 رسولانو دنیا ته رالیرلی دی او هغوی ته ئې پدې باندې
 حکم فرمائیلې دې۔ او ددې مسئلې د بیان او د دعوت دپاره
 الله تعالیٰ آسمانی کتابونه نازل کړیدی چه په هغوی کښ
 لوی کتاب قرآن کریم دې هغه د شرک کولو نه د الله تعالیٰ
 سره او عبادت د غیر الله نه خلق یزولی دی۔ او دا د ټولو
 مسائلو بنیادی مسئله ده او د دین اسلام بنیاد په همدې
 باندې دې او همدا مقصد د کلمې د توحید دې ځکه چه په
 کلمه کښ دوه جزئین دي یو جزء د غیر الله نه د عبادت نفی
 کوی او بل جزء کښ د الله تعالیٰ دپاره عبادت ثابتوی او
 پدې باندې د قرآن او حدیث نه بی شماره دلائل دی چه هغه
 ئې ذکر کړیدی۔ آه)

ددې فتوې حاصل دادې چه عبادت د الله پاک پورې
 خاص دې هر قسم مخلوق چه وی هغوی ته غائبانه چغه
 وهل شرک دې، شرک څه ښکړی نه لری همدغه شې دې۔

عبد الرحمن بن حسن بن الشيخ محمد بن عبد
الوهاب به خپل کتاب «بيان المجة في الرد على الدجة»
کين فرمائی :

قَالَ شَيْخُ الْإِسْلَامِ ابْنُ تَيْمِيَّةٍ فِي الرَّدِّ عَلَى الْبُكْرِيِّ نَحْنُ
نُطَالِبُ هَؤُلَاءِ الْمُشْرِكِينَ أَنْ يَأْتُوا بِالْأَدِلَّةِ عَلَى أَنْ شَرَعَ لِخَلْقِهِ
أَنْ يَسْأَلُوا مَيِّتًا أَوْ غَائِبًا وَأَنْ يَسْتَفِيشُوا بِهِ سَوَاءً كَانَ ذَلِكَ عِنْدَ
قَبْرِهِ أَوْ لَمْ يَكُنْ عِنْدَ قَبْرِهِ بَلْ نَقُولُ سُؤَالَ الْمَيِّتِ وَالْغَائِبِ نَبِيًّا
كَانَ أَوْ غَيْرَ نَبِيٍّ مِنَ الْمُحَرَّمَاتِ الْمُنْكَرَةِ بِاتِّفَاقِ أَيْمَةِ الْمُسْلِمِينَ
لَمْ يَأْمُرَ اللَّهُ بِهِ وَلَا رَسُولُهُ وَلَا فَعَلَهُ أَحَدٌ مِنَ الصَّحَابَةِ وَالتَّابِعِينَ
لَهُمْ بِإِحْسَانٍ وَلَا اسْتَحَبَّهُ أَحَدٌ مِنْ أَيْمَةِ الْمُسْلِمِينَ فَإِنْ أَحَدًا
مِنْهُمْ مَا كَانَ يَقُولُ إِذَا أَنْزَلَهُ بِهِمْ شِدَّةً أَوْ عَرَفَتْ لَهُمْ حَاجَةً
لِمَيِّتٍ يَا سَيِّدِي فَلَا أَنَا فِي حَسْبِكَ أَوْ أَقْضِ حَاجَتِي كَمَا
يَقُولُ بَعْضُ هَؤُلَاءِ الْمُشْرِكِينَ لِمَنْ يَدْعُوهُمْ مِنَ الْمَوْتَى
وَالْغَائِبِينَ وَلَا أَحَدٌ مِنَ الصَّحَابَةِ اسْتَعَاثَ بِالنَّبِيِّ ﷺ بَعْدَ مَوْتِهِ
وَلَا بغيرِهِ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ الْخ.

دے عبارت حاصل ذامے چہ تہول امت مسلمہ پدے
اتفاق دے چہ غائب تہ یا مری تہ آواز کول نبی وی او کہ
غیر نبی وی حرام او ناروا دی او یو مسلمان دا قسم عمل نہ

دے کرے پہ صحابه کرامو او تابعین عظامو کنس نو اوس
 څوڪ چه د هغوى نه روستو يو عمل ايجاد كوى نو دا د
 رسول الله ﷺ نه ځان بنه گنري او د صحابه کرامو او
 تابعينو نه ځان اوچت گنري۔ والله المستعان۔

دا يو څو دلائل ما په جلتى سره د علماؤ د كتابونو نه
 رانقل كړي وو، دې باره كنس ډير دلائل دى چه هغه لوى
 لوى علماؤ ته معلوم دى او د هغوى كتابونه ترې ډك دى،
 خصوصاً د احاديثو كتابونه نو هغه ته رجوع پكار ده۔ دا
 رساله خو صرف د طالب انصاف دپاره اوليكلى شوه او د
 هغه جا هلا نو د مقابله دپاره چه هغوى عوام الناس گمراه
 كوى نو دا رساله هر ملا او امى ته په آسانى سره فائده
 ور كوى۔

أَسْأَلُ اللَّهَ مُبْجَانَهُ أَنْ يَقْبَلَهَا مِنِّي وَيَنْفَعَ بِهَا الْمُسْلِمِينَ
 آمين۔

د مبتدعینو د شبہاتو جوابات

اوله شبه : چه حدیث ضریر البصر کښ د «یا محمد» لفظ راغلی دی نو هغه دوی دلیل گرځولې دی او هغه حدیث په ترمذی، ابن ماجه او المستدرک وغیره کښ راغلی دی.

جواب : ددې شېهې جواب دا دی چه دی حدیث کښ د علماؤ دوه قوله دی. اول د علامه سهوائی دی چه هغه په صیانة الانسان ص (۱۲۵) کښ فرمائی : دا حدیث ضعیف دی ځکه ددې په سند کښ (ماهان بن عیسی) سیء الحفظ دی (وَتَقَّةَ جَمَاعَةٍ وَضَعْفَهُ أَخْرَجُوا بِسُوءِ حِفْظِهِ وَكَثْرَةِ أَوْهَامِهِ)

دارنگه ابو جعفر المذنی الانصاری المؤذن پکښ مجهول راوی دی، (وَقَالَ عَلِيُّ : إِنَّهُ لَا يُعْرَفُ رِوَايَةُ شُعْبَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرِ الْمَذْنِيِّ هَذَا وَلَا رِوَايَةَ لِأَبِي جَعْفَرٍ هَذَا عَنْ عُمَارَةَ بْنِ خَزِيمَةَ) -

۲- دویم قول : شیخ الاسلام ابن تیمیہ په فتاویٰ (۱/۱۶۷) او شیخ محدث البانی په صحیح ابن ماجه، صحیح الجامع الصغير، مشکوة المصابيح کښ فرمائی :
دا حدیث صحیح دی لیکن ددی نه په مخلوق باندی استغاثه کولو استدلال خطاء دی حکه پدی کښ خود ژوندی سړی په دعاء وسیله شوی ده لکه په هغه کښ داسی الفاظ دی :

(أَدْعُ اللَّهَ أَنْ يُعَافِيَنِي).

(ای د الله نبی ! د الله نه اوعوړه چه ماروغ کړی)
(کذا فی اوضح الاشارة فی الرد علی من اجاز الممنوع من الزيارة ص (۲۸۱) -

او کلمه د «یا محمد» نه خو قرآن کریم منع کړیده نو د هغه جائز کول پدی حدیث چه ډیر احتمالات لری د قرآن خلاف دی.

بله وجه دا ده چه دا آواز مخامخ کړی شوی دی نو پدی باندی استدلال کول چه نداء غائب ته جائز ده - دا غلطه خبره ده، کما فعل البدخی.

علامه عبد السلام خضر الشقیري په السنن

والمبتدعات (۲۶۰) کتب لیکی :

وَحَدِيثُ الْأَعْمَى اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ
الْحَدِيثِ صَحِيحٍ غَرِيبٍ وَهُوَ تَوَسَّلَ بِدُعَاءِ النَّبِيِّ ﷺ فَقَدْ
اسْتَحَابَ اللَّهُ دُعَاءَهُ فَرَدَّ بَصَرَ الضَّرِيرِ فَهُوَ مُعْجَزَةٌ لِلنَّبِيِّ عَلَيْهِ
السَّلَامُ عَظِيمَةٌ۔

یعنی دے حدیث کتب در رسول اللہ ﷺ معجزہ ذکر دے او
آواز ونہ غیر اللہ تہ پکبش نشتہ۔

او دارنگہ پہ البراہین القاطعہ کتب خلیل احمد لیکنی
دی:

اقول: اس قصہ میں تو خود فخر عالم زندہ اس عالم میں تھے اور آپ ﷺ کے ہی حکم
سے یہ عمل ہوا تھا آپ ﷺ کی خدمت میں ہی حاضر تھے الخ ص (۲۲۲)

د عبارت حاصل دا دے چہ پدے کتب غائب تہ آواز نہ
شتہ بلکہ رسول اللہ ﷺ مخامخ وو۔ او د ہفہ پہ حکم
سرہ دا عمل شومے وو۔ او گورہ التوسل للمحدث الالبانی۔

او ہرچہ «یا محمد» دے نو د ہفہ دوئیلو نہ خو مخامخ
او غائبانہ قرآن کریم کتب منع شومے دے۔ نو دے حدیث کتب
ہیخ دلیل نشتہ پہ جواز باندے۔

او دا حدیث شیخ محمد طاہر پہ «البصائر» کتب پہ

پورہ تفصیل سرہ ضعیف کریدے ہلتہ ئے اوگورہ

(۱۴۰-۱۳۵)

○○○○○○○○

دویمہ شبہہ :

د دوی دادہ چہ یو سرے بہ عثمان ؓ خواتہ دیو حاجت
دپارہ راتلو خو ہغہ بہ نہ پورہ کیدو نو عثمان بن حنیف
ؓ ورته دغہ دعاء د ضریر البصر او خودلہ نو حاجت ئے پورہ
شونو دے نہ ضراحۃ معلومہ شوہ چہ غائب تہ آواز جائز
دے او دا حدیث طبرانی فی الصغیر، جامع الصغیر،
الترغیب والترہیب، مجمع الزوائد، انجاح الحاجة شرح
ابن ماجہ (۱۰۰) کنن ہم راویرے دے۔

جواب : ددے شبہے جواب دادے چہ داروایت سنداً
ضعیف دے، پدے روایت کنن یو راوی دے «روح بن
صداح» او ہغہ ضعیف دے۔

(قَالَ ابْنُ عَدِيٍّ ضَعِيفٌ عِنْدَ الْجُمْهُورِ، وَقَالَ ابْنُ يُونُسَ
يُرْوَى أَحَادِيثٌ مُنْكَرَةٌ . كَمَا فِي التَّوَصُّلِ ص (۲۳۷)

۲- دارنگہ داروایت د الفاظ او متن پہ اعتبار ہم خطاء
دے حکہ عثمان ؓ ولے ددے سری حاجت نہ پورہ کولو آیا

هغه ظالم وو (کلا وحاشا) او دارنگه عثمان بن حنيف آيا
په توسل بالذوات قائل وو؟ هيڅ کله داسې نه ده۔

(انظر التوصل الى حقيقة التوصل ص (۲۳۴ و ۲۳۵)

دارنگه شيخ الاسلام ابن تيمية په خپله فتاوى كښ
فرمائي: دا حديث ضعيف دى (۲۶۶/۲۷۵/۱)

په اوضح الاشارة كښ ليكي:

(إِنَّ هَذَا الْحَدِيثَ مَعْلُولٌ بِعِدَّةٍ عِلَلٍ كَمَا ضَعَّفَهَا صَاحِبُ
صَيَانَةِ الْإِنْسَانِ وَشَيْخُ الْإِسْلَامِ ابْنُ تَيْمِيَّةٍ وَذَكَرَ الْعِلَلُ مُفَصَّلَةً
(۲۸۶/۲۸۵)

تولو علماؤ دا حديث ضعيف گرځوله دى۔

درېمه شبهه:

دا ده چه عبد الله بن عمر رضي الله عنه «يا رسول الله» «وامحمداه»
وئيلے دے کله چه د هغه خپه بودى (ميرى) شوے وه لکه
الادب المفرد د بخارى (۲۵۰) کښ راځي او ابن سنې او
نووى په کتاب الاذکار (۲۷۱) کښ راوړے دے۔

ددے شېهې جوابونه دا شى: چه دا حديث په الادب
المفرد کښ پدے الفاظو نقل دے:

(حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ

الرَّحْمَنِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ : حَدَّثَتْ رَجُلٌ ابْنَ عُمَرَ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ
أَذْكَرُ أَحَبُّ النَّاسِ إِلَيْكَ فَقَالَ : مُحَمَّدٌ).

د ابن عمر رضی اللہ عنہ خپه بودی (میری) شوه نو چا ورته
اووئیل : چه خپل محبوب رایاد کړه یعنی د خپل محبوب
نوم واخله نو دا تجربه ده چه د محبوب د نوم د یادولو په
وجه خپه صحیح کیږی نو هغه د محمد صلی اللہ علیہ وسلم نوم
واخستو نو دې روایت کښې آواز په «یا محمد» سره نشته
اونه مدد غوختل د غیر الله نه شته اونه پکښې نداء غائب
ته شته او دا قسم روایت پدې الفاظو امام نووی په کتاب
الاذکار (۲۷۱) کښې راوړیدې :

(عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ : حَدَّثَتْ رَجُلٌ رَجُلًا عِنْدَ ابْنِ عَبَّاسٍ فَقَالَ
ابْنُ عَبَّاسٍ : أَذْكَرُ أَحَبُّ النَّاسِ إِلَيْكَ فَقَالَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَهَبَ
حَدْرُهُ)

(د ابن عباس رضی اللہ عنہ په مجلس کښې دیو سړی خپه بودی
شوه نو ابن عباس رضی اللہ عنہ ورته اوفرمايل ، تاته چه څوک
محبوب وی هغه رایاد کړه، هغه محمد صلی اللہ علیہ وسلم رایاد کړو نو
صحیح شو)

نو پدې روایت کښې هم «یا محمد» نشته اونه نداء غائب

ته شته او نه ابن عباس رضي الله عنه دا وئيلي دی :

(اسْتَفِيتُ بِأَحَبِّ النَّاسِ)

(مدد او غوږاره يا آواز او کره خپل محبوب ته) ځکه
صحابه کرام د شرک دشمنان وو او د شرک د دعاء (داعیان) نه
وولکه دا اوسنی اهل بدعت چه گمراهی ته دعوت
ورکوي.

ليکن د دوی شبهه په بل روايت د هيثم بن حنش عن
ابن عمر کښي ده چه په هغه کښي دا لفظ دے (يا محمد) او
هغه په الادب المفرد کښي نشته صرف کتاب الاذکار د
نووي کښي دے چه منقول دے د ابن السني ص (۶۰) نه.

دهغه جوابونه ډير دي يو دا چه دا نداء شوقيه ده او نداء
شوقيه په نزد بعض علماؤ جائز ده.

كما في البراهين القاطعة (۲۲۰)

دويم جواب دا دے چه دوه روايتي د ابن عمر د کلمے د
(يا) نه خالي دي او يو روايت کښي (يا) حرف راغلي دے او
هغه روايت ضعيف دے سند ئي دا دے :

(حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خَالِدٍ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنُ الْبَرْدَعِيِّ حَدَّثَنَا
حَاجِبُ بْنُ سُلَيْمَانَ ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُصْعَبٍ ثَنَا إِسْرَائِيلُ عَنْ أَبِي

إِسْحَاقَ عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ حَنْشٍ قَالَ كُنَّا عِنْدَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ
 (الحديث) پدمے سند کنس ہیثم بن حنش مجهول راوی
 راغلی دے۔

دویم محمد بن مصعب دے (قَالَ الْحَافِظُ فِي التَّقْرِيبِ
 صَدُوقٌ كَثِيرُ الْغَلَطِ وَفِي تَهْذِيبِ التَّهْذِيبِ عَنِ ابْنِ مَعِينٍ لَيْسَ
 بِشَيْءٍ وَقَالَ الْبُخَارِيُّ كَانَ ابْنُ مَعِينٍ سَيِّءُ الرَّأْيِ فِيهِ وَقَالَ
 النَّسَائِيُّ ضَعِيفٌ وَقَالَ ابْنُ جَبَانَ سَاءَ حِفْظُهُ فَقَالَ يُقَلِّبُ
 الْأَسَانِيدَ وَيَرْفَعُ الْمَرَاسِيلَ لَا يَحُوزُ الْإِحْتِجَاجَ بِهِ).

اودارنگہ پہ دے روایت کنس حاجب بن سلیمان دے۔
 (قَالَ الْحَافِظُ فِي تَهْذِيبِ التَّهْذِيبِ قَالَ مَسْلَمَةُ بْنُ قَاسِمٍ
 أَحَادِيثُهُ مُنْكَرَةٌ وَفِي تَقْرِيبِ التَّهْذِيبِ صَدُوقٌ يَهُمُّ مِنَ الْعَاشِرَةِ)
 دویم سند ابن سنّی دے روایت داسے راوڑے دے :

(أَخْبَرَنِي أَحْمَدُ بْنُ حَسَّانٍ الصُّوفِيُّ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ جَعْدٍ ثَنَا
 ظَهِيرٌ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَعْدِ الْخَوْفِيِّ هَذَا
 السَّنَدِ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ الصُّوفِيُّ وَهُوَ وَإِنْ كَانَ ثِقَةً لَكِنْ
 هُوَ صَاحِبُ الْحَدِيثِ الْمُنْكَرِ الَّذِي يَرْوِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ
 أَهْلَى حَمَلًا لِأَبِي جَهْلٍ كَذَا فِي لِسَانِ الْمِيزَانِ (۱۵۲/۱)

انتہی، البصائر من (۸۴/۱) الی (۱۸۹) -

نو ثابتہ شوه چه ددوی استدلال په ضعیف یا موضوع
یا په تاویلی ماویلی باندی وی، نص د قرآن او سنت نه
نشی پیش کولے۔ والحمد لله۔

خلورمه شبهه:

نداء د خالد بن الوليد:

لکه البدایه والنهایه کتب راحی (۳۲۴/۶)

(وَنَادَى خَالِدٌ شَعَارَ الْمُسْلِمِينَ وَكَانَ شَعَارُهُمْ يَوْمَئِذٍ يَا
مُحَمَّدًا)۔

دا د مسلمانانو شعار وویعنی د شپې نوم ئے دا ایخودے

وو۔

اول جواب: دا دے چه دا قصه سند نه لری، په یر سند
قصو عقیده ثابتول د مسلمان، خصوصاً د عالم کار نه
دے۔

دویم دا چه پدے روایت کتب نداء نشته بلکه دا نوم دے د
شپې پدے کتب استغاثه مطلوب نه ده ځکه که استغاثه او
فریاد مقصود وے نو داسے به ئے ویلی وے یا محمد
انصرنا، لیکن صحابه کرام والحمد لله پاک وود بشرک د
شائپ نه او د هر قسم کلمات موهمه بالشرك نه نو ددے نه

استدلال کول د جهلاؤ او د اهل الزیغ طریقہ ده همیشه
 لپاره مشرکین او مبتدعین او د هرینه د داسے قسم
 مجملاتو په سنده قصونه استدلال کوی او د هغه کتابونو
 اورسالونه استفاده کوی چه یا مشرک لیکلی وی یا په
 سنده کتاب وی، همیشه له دوی نه دلیل د قرآن او د سنت
 صحیحہ غواړه نو دوی به حیران وی او هیڅ جواب به نه
 شی درکولے (الحمد لله) چه د داسے قسم مشرکانو په مقابله
 کښ الله پاک حق والا پیدا کړل (لِکُلِّ فِرْعَوْنَ مُوسَى) ما چه
 دارساله لیکله نو ماته ددے مشرکینو ډیرے درسی رسالے
 ملاؤ شوی چه هغه کښ ئے خالص د شرک ثابتولو کوشش
 کړی وونو د نهایت غصے په وجه ما دا یو څو کلمات
 راجمع کړل چه د مشرکینو زړه پرې اوسوزی.

إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ.

پنځمه شېبه:

دا ده چه حدیث د بلال بن الحارث کښ راځی:

(عَنْ مَالِكِ الدَّارِ قَالَ أَصَابَ النَّاسَ قَحْطٌ فِي زَمَنِ عُمَرَ بْنِ
 الْخَطَّابِ فَجَاءَ بِلَالُ بْنُ الْحَارِثِ إِلَى قَبْرِ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ
 وَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ اسْتَسْقِ لَأُمَّتِكَ فَإِنَّهُمْ قَدْ هَلَكُوا الْحَدِيثُ)

رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي دَلَائِلِ النُّبُوَّةِ وَالْبُخَارِيُّ فِي التَّارِيخِ الْكَبِيرِ
(۳۰۴) وفتح الباری (۴۱۳) وابن الاثیر فی الکامل
(۵۵۶/۲) والاصابة فی (۱۶۴/۶) الخ

(بلال بن الحارث رضی اللہ عنہ راغے قبر در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم تہ ئے
آواز اوکرو یا رسول اللہ! باران اوغوارہ خپل امت لہ نہ نو دے
روایت نہ معلوم پیری چہ یا رسول اللہ وئیل جائز دی۔
دے جواب نہ واورہ :

اول دا چہ آیا استسقاء بہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم د مرو نہ کولہ
اوکے نہ مونخ بہ ئے کاوہ، ہیچرے د مرو نہ استسقاء
شریعت جائز نہ گنری۔

★ دویم دا چہ دے حدیث کنیں واقعہ د خوب راخی او
خوب لہ پہ شریعت کنیں خہ حیثیت نشته۔

★ دریم دا چہ دے رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم تہ آواز اوکرو آیا
هغه ور لہ استسقاء اوکړه؟ نہ ئے دہ کرے۔

دارنگہ دے حدیث کنیں نور دیر علل دی چہ هغه کتاب
التوصل الى معرفة التوسل المشروع والممنوع
(۲۴۸) ذکر کړی دی۔ هر چه سند دے روایت دے نو فتح
الباری کنیں داسے الفاظ راخی (جاء رجل) یو سرے راغے چہ

دهغه پته نه لږی چه څو ك دى روايت د مجهول لره اعتبار
نه شته دارنگه د هغه عمل حجت بالكل نه شی كيدى.

دويم دا چه كه دا سر په بلال بن الحارث شى نو د هغه په
سند كښ سيف بن عمر الضبى الاسدى دى :

(وَيُقَالُ التَّمِيمِيُّ وَيُقَالُ السَّعْدِيُّ الْكُوفِيُّ وَقَدْ ذُكِرَ هَذَا
الرَّجُلُ فِي مُصَنَّفِ الْفُتُوحِ وَالرِّدَّةِ مِنَ الْمُجْهُولِينَ وَقَالَ عَبَّاسُ
بْنُ يَحْيَى ضَعِيفٌ، وَقَالَ أَبُو دَاوُدَ: لَيْسَ بِشَيْءٍ وَقَالَ أَبُو حَاتِمٍ
مُتْرُوكٌ، وَقَالَ ابْنُ حِبَّانَ مُتَّهَمٌ بِالزُّنْفَرَةِ.)

او سيف بن عمر الضبى ډير ضعيف بلكه زنديق راوى
دى او مجهول هم دى په نزد بعض علماؤ نو دا قسم روايت
لره هيڅ اعتبار نه شته چه د عقيدى يوه مسئله دى په
داسه غلط او ضعيف يا موضوع روايت باندې ثابته شى
(التوصل ٢٥٢)

او تاريخ كبير د بخارى كښ دا روايت داسه راغلى :
(قَالَ عُمَرُ: يَا رَبِّ لَا أَلُو إِلَّا مَا عَجَزْتُ عَنْهُ. قَالَهُ فِي قَحْطِ)
(امى الله! زه د قوم ډير زعايت كوم او كوتا هى نه كوم مگر
كوم شى چه زما د وسع نه كيږي نو ته ما په هغه مه
رانيسمه. د قحط په وخت كښ دا خبره كړې وه)

نو دا مبتدعین تاریخ کبیر د بخاری هم پیش کوی او
حال دا دے چه په هغه کبیر د دوی خه شبهه نشته۔

انظر البضائر للشيخ محمد طاهر (۱۲۸/۱۲۹) مفصلاً
میزان الاعتدال۔

شبهه ششمه :

دا ده چه یو روایت کبیر «يَا عِبَادَ اللَّهِ أَعِثُّوْنِي» راغلی
دی۔ مطلب دا چه کوم شخص نه په صحراء کبیر سورلی
ورکه شی یا تریم لار خطاء شی نو داسه دے او وائی چه اے
عباد الله ما سره مدد او کړی نو دده سره به مدد او شی نو دے
روایت کبیر غائب ته آواز شو دے او دا روایت نووی په
کتاب الاذکار (۲۰۱) کبیر راوړی دے۔ مفصلاً۔

د دے شبهه جوابونه دا دی :

(قَالَ فِي مَجْمَعِ الزَّوَائِدِ (۱۳۲/۱۰) فِي هَذَا الْبَابِ ثَلَاثُ
أَحَادِيثَ أَثْنَانِ ضَعِيفَانِ الْأَوَّلُ عَنْ عُتْبَةَ بْنِ غَزْوَانَ عَنِ النَّبِيِّ
ﷺ قَالَ إِذَا أَضَلَّ أَحَدُكُمْ الْحَدِيثَ رَوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ وَرَجَالُهُ قَدْ
وُثِّقُوا عَلَى ضَعْفٍ فِي بَعْضِهِمْ إِلَّا أَنْ يَزِيدَ بَنُ عَلِيٍّ لَمْ يُدْرِكْ
عُتْبَةَ)۔

دا روایت د دوه وجو نه ضعیف دے یو په دے روایت کبیر

دوہ ضعیف راویان دی۔ دویم دا چہ حدیث منقطع دی۔

۲- دویم حدیث: عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ إِذَا
انْفَلَتَتْ ذَابَّةُ الْحَدِيثِ رَوَاهُ أَبُو يَعْلَى وَالتَّطَبَّرَانِي وَفِيهِ مَعْرُوفُ
بْنِ حَسَّانٍ وَهُوَ ضَعِيفٌ (دا حدیث ہم ضعیف دی، انظر
هذا التفصيل في التبيان (۱۴۶)

وَقَالَ الدَّهَبِيُّ قَالَ ابْنُ عَدِيٍّ مَعْرُوفُ بْنُ حَسَّانٍ مُنْكَرُ
الْحَدِيثِ وَزَادَ ابْنُ حَجَرٍ فِي اللِّسَانِ مَجْهُولٌ۔

او دریم حدیث کنبں دا قسم الفاظ نشته بلکہ پہ ہغے
کنبں ذکر د ملائکو شومے دی، د غائب یا د مہری کوم ذکر پہ
کنبں نشته۔ نو د داسے قسم ضعیف روایاتونہ شرک
ثابتول او یا پہ ہغے استدلال کول د جاہلانو کار دی۔ دا
تفصیل پہ البصائر کنبں ہم اوگورہ (۱۹۰/۱۹۲)۔

دارنگہ رشید احمد گنگوہی فرمائی: دیے کنبں نداء
مروتہ نشته بلکہ غائب او مروتہ آواز کول شرک دی
اوگورہ (۱/۸۹/۸۸/۹۰) دارنگہ اوگورہ ضعیف الجامع
الصغير للمحدث الالباني ص (۳۸۳) رقم الحديث (۴۴۰)
وسلسلة الاحاديث الضعيفة والموضوعة (۶۵۵/۶۵۶)
تفصيلاً مع الرد على هؤلاء المشركين باتم تفصيل ووضح

بیان فانظر ذلك فانه هام جداً جزى الله الشيخ الالبانى عنا
وعن الاسلام!

اوومہ شبہہ :

دادہ چہ کعب بن حمزہ پہ اشعارو کنب «یا محمد»
وئیلے دیے (يَا مُحَمَّدُ يَا مُحَمَّدُ يَا نَصْرَ اللَّهِ اِنزِلْ).

انتہی کذا فی فتوح الشام (۱۹۶) للواقدي.

دارنگہ پہ بہتسا جنگ کنب د مسلمانانو دا شعار وو
(يَا مُحَمَّدُ، يَا مُحَمَّدُ) (يَا نَصْرَ اللَّهِ اِنزِلْ).

فتوح الشام (۲۱۸/۱) للواقدي.

دے شبہے جواب دا دیے چہ واقدی مؤرخ دیے چہ

علماؤ د ہغہ پہ بارہ کنب داسے وئیلی دی :

(قَالَ أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ هُوَ كَذَّابٌ يَقْلِبُ الْأَحَادِيثَ وَقَالَ ابْنُ
مَعِينٍ لَيْسَ بِشَقَّةٍ وَقَالَ مَرَّةً لَا يُكْتَبُ حَدِيثُهُ وَقَالَ الْبُخَارِيُّ
وَأَبُو حَاتِمٍ مَتْرُوكٌ، وَقَالَ أَبُو حَاتِمٍ وَالنَّسَائِيُّ : يَضَعُ الْحَدِيثَ
وَقَالَ الذَّارِقُطْنِيُّ فِيهِ ضَعْفٌ وَقَالَ ابْنُ عَدِيٍّ أَحَادِيثُهُ غَيْرُ
مَحْفُوظَةٍ وَالْبَلَاءُ مِنْهُ وَقَالَ ابْنُ الْمَدِينِيِّ يَضَعُ الْحَدِيثَ وَقَالَ
إِسْحَاقُ بْنُ الطَّبَاعِ : رَأَيْتُ الْوَاقِدِيَّ فِي طَرِيقِ مَكَّةَ يُسِيءُ

الصَّلَاةَ وَقَالَ ابْنُ رَاهُوِيَّةَ هُوَ عِنْدِي مِمَّنْ يَضَعُ الْحَدِيثَ ثُمَّ قَالَ
الذَّهَبِيُّ فِي الْمِيزَانِ بَعْدَ مَا ذَكَرَ الْأَقْوَالَ فِيهِ وَاسْتَقَرَّ الْأَجْمَاعُ
عَلَى وَهْنِ الْوَاقِدِيِّ- مِيزَانُ الْاِعْتِدَالِ (۶۶۲/۴) اِلَى (۶۶۶).
وَقَالَ ابْنُ حَجَرٍ فِي تَقْرِيبِ التَّهْدِيبِ : الْوَاقِدِيُّ مَتْرُوكٌ مَعَ سَعَةِ
عِلْمِهِ (۳۱۲/۱)

دویم عبارت حاصل دادیم چہ مذکورہ روایاتو نقل
کونکی کذاب دروغجن سرے دیے۔

دویم جواب دادیم چہ حجت صرف یہ کلام د الله او یہ
احادیثو در رسول الله ﷺ کیں دیے یہ بل کس کیں ہیخ
حجت نشته۔ دریم دا چہ دیے روایاتو کیں د الله نہ مدد
غوختل دی، در رسول الله ﷺ نہ پکین مدد غوختل
نشته نو د جاہلانو استدلال پرے صحیح نہ دیے۔

اتمہ شبہہ:

اشعار د نابغۃ الجعدی :

دارنگہ اشعار د صفیۃ رضی اللہ عنہا۔ دارنگہ اشعار د
زینب بنت علی دوی پیش کوی چہ یہ بعضو کیں لفظ د
یار رسول الله وغیرہ راغلے دیے۔

دویم شبہہ جوابونہ، اول دا چہ اشعارو لہرہ دین کیں خہ

اعتبار نشتہ اول بہ دلیل د قرآن او سنت صحیحہ نہ
راوړی بیا بہ تائید کښ اقول پیش کړی او چه ته صرف
اقوال د علماؤ دلیل گرځوی نو دا څه دلیل نشی کیدی۔

دویم دا چه د نابغه په اشعارو کښ دا الفاظ دی

وَيَا قَبْرَ النَّبِيِّ وَصَاحِبِيهِ	أَلَا يَا غَوْنَبَا لَوْ تَسْمَعُونَا
--------------------------------------	---------------------------------------

پدې بیت کښ د قبر نوم اخستل شوی دی او په آخر
کښ دا لفظ دی (لو تسمعونا) کچرته تاسو اوریدل کول
شیء اے قبر د رسول الله او اے قبر د ابوبکر او عمر، نو پدې
روایت کښ رد دی پدې چه غائب او مړی ته آواز کول ی
فائدی دی۔

بله دا چه ددې روایت سند په الاستیعاب د ابن عبد البر
(۵۰۶/۳) په حاشیه د الاصابه کښ نه دی ذکر کړی نو په
سند قصه دین ثابتول د اهل زیغو کار دی، قرآن او
سنت زموږ او ستاسو د عقیدې دپاره کافی دی، دې باب
کښ قصو ته حاجت نشته۔

او په مرثیه د صفیه رضی الله عنها کښ په اشعارو کښ
داسې الفاظ نقل دی :

وَكُنْتُ بِنَا بَرًّا وَلَمْ تَكُ جَافِيَا	أَلَا يَا رَسُولَ اللَّهِ كُنْتُ رَجَاءَنَا
--	---

دا حدیث او لا ضعیف دی، منقطع دی په مینخ د عروہ بن الزبیر او د صفیہ کنیز حُکھ عروہ په سنہ (۲۹) کنیز پیدا شوی دی او صفیہ رضی اللہ عنہا د عروہ نه نهہ کاله مخکنی وفات شوی ده، کما فی التوصل (۳۳۲/۳۲۴) دویم دا چه دا روایت مجمع الزوائد (۳۹/۹) کنیز راوړی دی او هغه د مرثیے (ستاینی) روایت دی په پدې کنیز نداء غرض نه وی بلکه صرف توجع او تحزن (غم او خفگان بنکاره کول) غرض وی، لکه علماء پدې خبره پوهیږی۔

نو پدې استدلال کول هم غلط دی، او هرچه آواز او اشعار د زینب بنت علی دی نو هغه دا دی:

(يَا مُحَمَّدَاهُ، يَا مُحَمَّدَاهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ وَمَلَكَ السَّمَاءِ الْخ

البداية والنهاية (۱۹۳/۸)

د هغه جواب دا دی چه زینب یوه زنانه ده دهغه قول په امت باندې خه دلیل نه شی کیدی، بلکه قرآن او حدیث رانیول پکار دی، نو اے مسلمانانو د هر رطب او یابس (لامده او اوج) پسے خپل دین مة تابع کوی۔

دویم دا چہ سند ددے روایت راوړل پکار دی او هغه کوم دے ؟ ځکه چہ دین کښ یې سنده خبرو له اعتبار نشته۔

دریم دا چہ دا خو مرثیه ده چہ د حسین رضی الله عنها په باره کښ وئیلے شومے ده او په مرثیه کښ خطاب کول مقصد نه وی بلکه د ژوندوزړه نرمول مقصد وی، لکه د ابن کثیر په البداية والنهاية (۸/۲۱۰) کښ دی

نو په اشعارو او غیر مسند اقوالو باندے خپل دین بریادول او خپله عقیده او دعوا مو مسلمانانو عقیده گنده کول نه دی جائز، آیاتاسو دا نه دی اوریدلی چہ په باب د عقیده کښ یقینی دلائلو ته ضرورت دے، او په ظنیاتو او ضعیف روایاتو عقیده نه ثابتیږی۔

بلکه صحیح قول دا دے چہ په ضعیف السند حدیث مرفوع باندے یو عمل نه شی مشروع کیدے نو پاتے لا مقطوع او ضعیف او یا شعر او بیت او مرثیه باندے خپل دین ثابتول د جهلاؤ کار دے، هر مسلمان له پکار دی چہ د خپل ایمان حفاظت او کړی او د مش کافر او مبتدعینو په غلطو روایاتو او مزخرفو خبرو دوک نه شی، ځکه د هر یې خبره تپوس به الله پاک زمونږ او تاسو نه کوی، خصوصاً د

ایمان تپوس خو دیر ضروری دے لکه څرنگ چه ایمان راوړل فرض دی۔

دارنگه د ایمان د جوړیدو او خرابیدو علم هم فرض دے، نو مسلمان بحیثیت مسلمان دے د کلمات شرکيه او بدعیه نه ځان اوساتی، دا وجه ده چه رسول الله ﷺ مونږ ددے الفاظو نه منع کړی یو، چه یو انسان اُوواڼی: (ما شاء الله وشئت) یعنی کله چه د الله خوښه شی او ستا خوښه شی دارنگه (أَنَا فِي حَسْبِكَ) (زه تالره کافی یم) وَمَالِي إِلَّا أَنْتَ) (زما نور څوک نشته صرف ته ئی) (وَحَبِثْتُ نَفْسِي) (زما نفس خبیث شو) (وَيَا حَبِيبَةَ الدَّهْرِ وَرَاعِنَا) (ایه نا امیدی د زمانه اوراعنا لفظ) ددے الفاظو د وئیلو نه مونږ منع شوی یو، دارنگه د ټولو موهم الفاظو نه منع راغله ده کما فی رد المحتار والقرطبی (۵۷/۲) والجواب الکافی لابن القيم (۱۲۵)

و سبحانک اللهم وبحمدک اشهد ان لا اله الا انت استغفرک
واتوب الیک وصلی الله علی نبینا محمد وآله وصحبه وسلم
تسليماً كثيراً

خاتمه

ددي رسالے حاصل دا دے چہ دے مذکورہ الفاظِ شرکیہ
 او بدعیہ نہ خان سائل فرض دی او کوم الفاظ چہ مَوہِمُ د
 شرک وی اگر کہ ستا عقیدہ د شرک نہ دہ خوبیا ہم خان
 سائل ترے پکار دی، بعض د هغه الفاظِ موهمہ و نہ »
 یارسول الله» وئیل دی کہ دا چغہ د استغاثے دپارہ وی نو بیا
 شرک دے، او دارنگہ کُ غائبانہ وی، او کہ د رسول الله ﷺ
 پہ ژوند کنب مخامخ شوی وی نو بعینہ ادب او احترام دے،
 او پس د مرگ نہ د قبر پہ خوا کنب بہترین درود چہ متفق
 علیہ روایاتو کنب نقل دے هغه: «اللهم صل علی محمد
 وعلی آل محمد کما صلیت علی ابراهیم وعلی آل ابراهیم
 انک حمید مجید، اللهم بارک علی محمد وعلی آل محمد
 کما بارکت علی ابراهیم وعلی آل ابراهیم انک حمید
 مجید»۔ (جلاء الافہام)

دا درود وئیل پکار دی او ددے درود نہ بل خُتہ تہ اعراض

کول نقصان دے، او کة «السلام عليك يا رسول الله» او وائی
 د قبر په خوا کښ نو دا د صحابو نه نقل شته لکه موطأ
 امام مالک کښ د ابن عمر رضی اللہ عنہما روایت دے چه هغه به داسے
 سلام اچولو کله به چه د سفر نه راغے او د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د
 قبر زیارت به ئے کولو، کما فی مجموعه الفتاوی

او هر چه کلمه د «یا محمد» ده نو هغه په ټولو طریقو
 سره حرامه ده، کة غائبانه وی او که مخامخ وی او که د قبر
 په خوا کښ وی۔ حکم هغه شرک دے یا یے ادبی ده، دارنگه
 داء غائب ته د مدد دپاره حرامه ده۔ او کة مدد دپاره نه وی
 نو موهم د شرک ده او لغوه ده او ددے نه اجتناب (پرهیز)
 لازم دے او دا د دین ضروری مسئله ده په ضعیف او
 منکرت روایاتو نه ثابتیږی، او دارنگه په شروحو او
 حواشیو او په مجملاتو نه ثابتیږی، هر مسلمان له د حق
 اتباع پکار ده د ضد او تعصب نه به الله تعالی ته توبه مونږ
 ټول اویاسو۔

وَسُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

تمت يوم الاحد ٢٢/ صفر المظفر سنه (١٤١٢ هجرى)

بعد صلوة العصر

فى جامعة تعليم القرآن والسنة مسجد حمزة

رضى الله عنه بيرون گنج گيت بشاور باكستان

بيراع العبد الضعيف "ابو محمد امين الله" والحمد لله رب

العالمين.

د چرسو، افیونو او نورو نشائی خیزونو حکم

مؤلف

ابو محمد امین اللہ البشاوی

حَفِظَهُ اللهُ تَعَالٰی

جمع و ترتیب

ابو خالد لائق احمد غزنوی

ناشر

مکتبہ رحمتیہ

بیرون کنج کیت منکل مارکیت پینبور

